

Leidraad voor de integratie van sociale criteria in overheidsopdrachten

Naar 100% integrale duurzaamheid tegen 2020

Leidraad voor de integratie van sociale criteria in overheidsopdrachten

Naar 100% integrale duurzaamheid tegen 2020

September 2012

Vlaamse overheid
Departement Bestuurszaken – cel Overheidsopdrachten
DAR – Gelijke Kansen
Departement Werk en Sociale Economie
Vlaams Agentschap Internationale Samenwerking

Colofon

SAMENSTELLING

Vlaamse overheid
Beleidsdomein Werk en Sociale Economie
Departement Werk en Sociale Economie
Koning Albert II-laan 35 bus 20
1030 Brussel
02 553 42 56
werkgelegenheid@vlaanderen.be
www.werk.be

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Dirk Vanderpoorten
Secretaris-generaal

DEPOTNUMMER

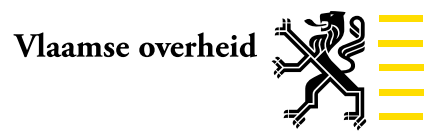
D/2012/3241/184

GRAFISCHE VORMGEVING

Perplex | Aalst

UITGAVE

September 2012

Inhoud

Leeswijzer	6
HOOFDSTUK 1	7
Inleiding en begrippenkader	7
1. Waarom deze leidraad?	7
2. Voor wie?	7
3. Wat is een overheidsopdracht?	8
4. De basisprincipes van overheidsopdrachten	8
4.1. Primair	8
4.2. Secundair	8
5. Wat zijn sociale overheidsopdrachten?	9
5.1. Definitie	9
5.2. Welke procedure?	10
5.3. Types van sociale criteria	11
HOOFDSTUK 2	13
Definities, regelgeving en beleidsinstrumenten op vlak van sociale overwegingen	13
1. Bevorderen van sociale rechtvaardigheid	13
1.1. Waardig Werk agenda en IAO normen	13
1.1.1. Definitie	13
1.1.2. Regelgeving	14
1.1.3. Beleidsinstrumenten	14
1.2. Mensenrechten	15
1.2.1. Definitie en regelgeving	15
1.2.2. Beleidsinstrumenten	16
1.3. Inachtnaam van Eerlijke of duurzame handelskwesties	16
1.3.1. Definitie	16
1.3.2. Regelgeving	17
1.3.3. Beleidsinstrumenten	17
1.4. Sociaal en arbeidsrecht	17
1.4.1. Definitie	17
1.4.2. Regelgeving	17
1.4.3. Beleidsinstrumenten	18
2. Bevorderen van gelijke kansen en behandeling	18
2.1. Non-discriminatie en diversiteit	18
2.1.1. Definitie	18
2.1.2. Regelgeving en beleidsinstrumenten	19
2.2. Toegankelijke infrastructuur	20
2.2.1. Definitie	20
2.2.2. Regelgeving en beleidsinstrumenten	21
2.3. IT-toegankelijkheid	21

2.3.1. Definitie	21
2.3.2. Regelgeving	22
2.4. Sociale Economie	22
2.4.1. Definitie	22
2.4.2. Regelgeving	23
2.4.3. Beleidsinstrumenten	23
3. Bevorderen van evenredige participatie en diversiteit en creatie van duurzame werkgelegenheid	24
3.1. Non-stereotiepe communicatie	24
3.1.1. Definitie	24
3.1.2. Regelgeving en beleidsinstrumenten	24
3.2. Stimuleren van werkgelegenheid voor kansengroepen	25
3.2.1. Definitie	25
3.2.2. Regelgeving	25
3.2.3. Beleidsinstrumenten	25
4. Promotie van maatschappelijk verantwoord ondernemen	26
4.1. Definitie	26
4.2. Regelgeving	27
4.3. Instrumenten	28
HOOFDSTUK 3	29
De verschillende mogelijkheden om sociale criteria in te schrijven in overheidsopdrachten	29
1. Goed van start gaan	29
1.1. Algemene aandachtspunten bij het gebruik van sociale criteria	29
1.2. Tips en ondersteuning	29
2. Marktverkenning	30
3. Omschrijving van het voorwerp van de opdracht	32
3.1. Gelijke kansen man-vrouw	32
3.2. Diversiteit	33
3.3. Integrale toegankelijkheid	33
3.4. IT-toegankelijkheid	33
3.5. Eerlijke en duurzame handel	34
3.6. Non-stereotiepe communicatie	34
3.7. Inschakeling van kansengroepen	34
4. Technische specificaties	34
4.1. Algemeen	34
4.1.1. Gelijke kansen man-vrouw	35
4.1.2. Diversiteit	35
4.1.3. Integrale toegankelijkheid	36
4.1.4. IT-toegankelijkheid	36
4.1.5. Duurzame en Eerlijke Handel	36
4.1.6. Non-stereotiepe communicatie	37
4.1.7. Inschakeling van kansengroepen	37
4.2. Varianten	37
4.3. Sociale standaarden, normen en labels	38

5.	Selectiecriteria	39
5.1.	Uitsluitingsfase of betrouwbaarheidscriteria	39
5.1.1.	<i>Algemeen</i>	39
5.1.2.	<i>Voorbehouden opdrachten</i>	40
5.2.	Kwalitatieve selectiecriteria, geschiktheidsfase of economische, financiële draagkracht en technische bekwaamheid	43
5.2.1.	<i>Algemeen</i>	43
5.2.2.	<i>Gelijke kansen man-vrouw</i>	43
5.2.3.	<i>Diversiteit</i>	43
5.2.4.	<i>Integrale toegankelijkheid</i>	43
5.2.5.	<i>IT-toegankelijkheid</i>	44
5.2.6.	<i>Duurzame en Eerlijke Handel</i>	44
5.2.7.	<i>Non-stereotiepe communicatie</i>	44
5.2.8.	<i>Inschakeling van kansengroepen</i>	44
6.	De gunningsfase	45
6.1.	Inleiding	45
6.2.	Gebruik van gunningscriteria in de verschillende gunningsprocedures	45
6.3.	Sociale gunningscriteria	45
6.4.	De praktijk	46
6.4.1.	<i>Gelijke kansen man-vrouw</i>	46
6.4.2.	<i>Diversiteit</i>	47
6.4.3.	<i>Integrale toegankelijkheid</i>	47
6.4.4.	<i>IT-toegankelijkheid</i>	48
6.4.5.	<i>Duurzame en Eerlijke Handel</i>	48
6.4.6.	<i>Non-stereotiepe communicatie</i>	48
6.4.7.	<i>Inschakeling kansengroepen</i>	49
7.	Bijzondere uitvoeringsvoorwaarden	49
7.1.	Algemeen	49
7.2.	De praktijk	50
7.2.1.	<i>IAO-conventies</i>	50
7.2.2.	<i>Gelijke kansen man-vrouw</i>	52
7.2.3.	<i>Diversiteit</i>	52
7.2.4.	<i>Inschakeling van kansengroepen</i>	54
7.2.5.	<i>Integrale toegankelijkheid</i>	56
7.2.6.	<i>IT-toegankelijkheid</i>	57
7.2.7.	<i>Duurzame en Eerlijke Handel</i>	57
7.2.8.	<i>Non-stereotiepe communicatie</i>	59
	HOOFDSTUK 4	60
	Integrale voorbeelden	60
1.	Voorbeeld schoonmaakdiensten	60
2.	Voorbeeld werken binnen de sociale huisvestingsmaatschappijen	61
3.	Voorbeeld maatschappelijk verantwoord ondernemen	62
	BIJLAGE 1	65
	Tewerkstellingsparagraaf ex omzendbrief BA-98-10, met omgezette bedragen	65

Leeswijzer

Deze leidraad wil de aanbestedende overheid praktische informatie verschaffen over de integratie van sociale criteria bij het uitschrijven van een overheidsopdracht.

De leidraad bestaat uit **4 hoofdstukken**. Het **eerste hoofdstuk** van deze handleiding leidt het thema in en kadert de gehanteerde begrippen. Het **tweede hoofdstuk** beschrijft de verschillende aspecten van sociale criteria en geeft duiding bij de wettelijke grondslag en het eventuele flankerend beleid dat rond deze aspecten wordt gevoerd. Het **derde hoofdstuk** licht de diverse sociale criteria per fase van de overheidsopdracht toe aan de hand van voorbeelden. Gezien buitenlandse voorbeelden inspirerend kunnen zijn, worden enkele goede praktijken op het vlak van sociale criteria toegelicht. Het **vierde en laatste hoofdstuk** bevat enkele totaalvoorbeelden van de integratie van sociale criteria.

De leidraad is een levend document en wordt op regelmatige basis aangevuld. De leidraad geeft uitvoering aan het Vlaamse beleid op vlak van duurzame overheidsopdrachten en is gekaderd in het Belgische en Europese beleid ter zake.

HOOFDSTUK 1

Inleiding en begrippenkader

1. Waarom deze leidraad?

De Vlaamse overheid wil tegen 2020 honderd procent duurzaam aankopen. Om die ambitie te realiseren moeten alle aankopers over de nodige ondersteuning kunnen beschikken.

Deze leidraad heeft tot doel aan publieke aankopers een overzicht te bieden van de diverse aankoopmogelijkheden, hun juridische grondslag en goede praktijken. Zo wordt niet alleen een antwoord geboden op een aantal veel voorkomende vragen, maar wordt ook een praktisch kader aangeboden om de keuze voor bepaalde sociale criteria op het vlak van overheidsopdrachten gericht mee te ondersteunen.

Deze leidraad is een levend document. Op basis van ervaringen en verder onderzoek zullen diverse componenten regelmatig worden bijgewerkt. U kan de meest recente versie van de leidraad raadplegen via de helpdesk duurzame overheidsopdrachten van het Departement Bestuurszaken¹.

De entiteiten van de Vlaamse overheid kunnen ook bij de helpdesk terecht met alle vragen rond duurzame overheidsopdrachten en voor de laatste stand van zaken m.b.t. het juridisch kader.

Meer info op www.bestuurszaken.be/duurzame-overheidsopdrachten.

Email: duurzaamabesteden@vlaanderen.be

U kunt de [helpdesk](#) ook telefonisch contacteren op het nummer [02 553 76 69](tel:025537669).

2. Voor wie?

Deze leidraad kadert in het Vlaams Actieplan Duurzame Overheidsopdrachten. De leidraad richt zich in eerste instantie tot de aankopers van de Vlaamse overheid. Uiteraard kan eenieder die met overheidsopdrachten in aanraking komt deze leidraad vrij hanteren.

Op wie de overheidsopdrachtenregelgeving van toepassing is, vindt u terug in artikel 4 van de overheidsopdrachtenwet van 24 december 1993.

3. Wat is een overheidsopdracht?

Een overheidsopdracht is een overeenkomst onder bezwarende titel die wordt gesloten tussen een aannemer, leverancier of dienstverlener enerzijds en een aanbestedende overheid anderzijds en die betrekking heeft op het uitvoeren van werken, het leveren van producten of het verlenen van diensten.

De huidige regelgeving voor de klassieke sectoren bestaat voornamelijk uit:

- Wet van 24 december 1993
- KB van 8 januari 1996
- KB van 26 september 1996 (met algemene aannemingsvoorwaarden)

De wetten van 15 en 16 juni 2006 zijn op 15 februari 2007 in het Belgisch Staatsblad verschenen, maar zijn, buiten een paar bepalingen van de wet van 15 juni 2006, vandaag nog niet in werking getreden.

Voor de laatste stand van zaken m.b.t. het juridisch kader kan u terecht op de website van de afdeling Overheidsopdrachten van het departement Bestuurszaken².

4. De basisprincipes van overheidsopdrachten

4.1. Primair

Het primaire doel van een overheidsopdracht is het laten uitvoeren van een werk, levering of dienst. Het laten uitvoeren van een opdracht moet gebeuren met inachtneming van een aantal basisprincipes.

Als gevolg van Europese regelgeving moeten de aanbestedende overheden de ondernemers op gelijke en niet-discriminerende wijze behandelen. Dit betekent bijvoorbeeld voor overheidsopdrachten die Europees worden bekendgemaakt, dat alle inschrijvers gelijke kansen moeten hebben, ongeacht hun nationaliteit. Dit is alleen mogelijk wanneer de aanbestedende overheden zorgen voor transparantie in hun handelen. Deze transparantieverplichting houdt in dat aan elke potentiële inschrijver een passende mate van openbaarheid wordt gegarandeerd. Deze moet worden gewaarborgd door de vermelding van de technische specificaties, selectiecriteria, gunningscriteria en uitvoeringsvoorwaarden in de aankondiging van de opdracht of in het bestek, zodat alle kandidaten en inschrijvers er kennis van kunnen nemen. Dit houdt in dat het voorwerp van een overheidsopdracht niet mag worden vastgesteld met het doel of het resultaat dat alleen binnenlandse bedrijven toegang tot de opdracht hebben, en inschrijvers uit andere lidstaten niet.

4.2. Secundair

Overheidsdiensten zijn belangrijke economische actoren in Europa: ze geven zo'n 19 % van het bruto binnenlands product van de EU uit. De overheid beschikt zelf over een koopkracht, die zij als vragende partij kan inzetten om duurzaamheid te stimuleren door het uitschrijven van sociaal verantwoorde opdrachten. Praktijken in andere Europese landen tonen bovendien aan dat Vlaanderen als promotor van overheidsopdrachten met maatschappelijke verdienste nog een stap vooruit kan zetten.

Men kan naast de primaire doelstellingen (bijvoorbeeld het bouwen van een brug) tevens een aantal secundaire (subsidiare) doelstellingen nastreven (bijvoorbeeld beroepsopleiding voorzien op de werf tijdens het bouwen van de brug). Deze secundaire doelstellingen moeten ook voldoen aan de basisprincipes. Het kan gebeuren dat de secundaire doelstellingen verschillen in belang en afweging ten opzichte van de primaire doelstellingen. Het is ook mogelijk dat een

overheidsopdracht een sociale doelstelling als primaire doelstelling heeft (bijvoorbeeld het voorzien van coaching op de werkvloer voor medewerkers).

Uiteraard kan uw sociaal verantwoord beleid pas succesvol zijn als u erin slaagt om dit op een behoorlijke wijze te vertalen naar de gunningsprocedure van uw overheidsopdracht. Indien u onvoldoende vertrouwd bent met de regelgeving inzake overheidsopdrachten, of u deze onzorgvuldig toepast, riskeert u vast te lopen op allerlei praktische problemen, waardoor uw sociaal beleid uiteindelijk dode letter blijft. Het doel van deze uiteenzetting is dan ook om u op een praktische en eenvoudige wijze toe te lichten wat de mogelijkheden zijn om sociale criteria in uw gunningsprocedure in te lassen.

5. Wat zijn sociale overheidsopdrachten?

5.1. Definitie

Sociale overwegingen weerspiegelen de aandacht voor mens en maatschappij binnen duurzame overheidsopdrachten. De vooropgestelde Vlaamse definitie duurzame overheidsopdrachten luidt als volgt: *“de benadering waarbij publieke overheden milieu-, sociale- en economische criteria integreren in alle fases van hun aankoopproces van leveringen, werken en diensten, en dus de verspreiding van milieutechnologieën, sociale innovatie en de ontwikkeling van milieu-, sociaal en ethisch verantwoorde producten en diensten bevorderen, door het zoeken naar oplossingen die de minste impact op het milieu hebben gedurende hun volledige levenscyclus en sociaal en ethisch verantwoord zijn.”*

Sociale overwegingen zijn dan die overwegingen die in overheidsopdrachten (of ruimer, in middelenbeheer) worden ingebracht om een waardering aan sociale meerwaarden te geven of om actief aan te sturen op de creatie van sociale meerwaarden, en zo helpen de sociale pijler van duurzame ontwikkeling te realiseren.

In sociale overwegingen binnen overheidsopdrachten vinden verschillende beleidslijnen elkaar: aankoopbeleid, sociaal beleid, werkgelegenheidsbeleid en andere domeinen (bijvoorbeeld milieubeleid, wonen, internationale handel en samenwerking). Uitgaand van het principe dat duurzaam werk, en onderliggend, sociale inclusie en sociale rechtvaardigheid algemene beleidsdoelstellingen zijn, zijn kosten en baten binnen overheidsopdrachten ook veel ruimer dan wat nu mee in rekening wordt genomen. De algemene lijnen van een beleid duurzame ontwikkeling veronderstellen immers een blik op de lange termijn en een verwevenheid van sociale, economische en ecologische aspecten. De wijze waarop die verwevenheid en de daaruit volgende afwegingen moeten worden benaderd, is één van de uitdagingen voor het [Vlaamse actieplan duurzame overheidsopdrachten](#).

De Europese Commissie vertrekt in *“Buying Social: A Guide to Taking Account of Social Considerations in Public Procurement (Sociaal kopen, Gids voor de inachtneming van sociale overwegingen bij overheidsopdrachten)”* (oktober 2010) van eenzelfde beleidsinvalshoek:

“Met Maatschappelijk verantwoordelijke overheidsopdrachten (MVOO)’ worden aanbestedingswerkzaamheden bedoeld die één of meer van de volgende sociale overwegingen in acht nemen: werkgelegenheidsmogelijkheden, fatsoenlijk werk, naleving van arbeids- en sociale rechten, sociale insluiting (met inbegrip van personen met een handicap), gelijke kansen, toegankelijkheidsontwerpen voor iedereen, inachtneming van duurzaamheidscriteria, met inbegrip van ethische handelskwesties en de bevordering van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) op vrijwillige basis bij naleving van de in het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) en de richtlijnen inzake overheidsopdrachten vastgelegde beginselen. MVOO kan een belangrijk hulpmiddel zijn voor de bevordering van duurzame ontwikkeling enerzijds en de maatschappelijke doelstellingen van de EU (en haar lidstaten) anderzijds. MVOO omvat een breed gamma van sociale overwegingen die aanbestedende diensten in acht kunnen nemen tijdens de relevante fase van de aanbestedingsprocedure. Sociale overwegingen kunnen gecombineerd worden met milieuoverwegingen voor een geïntegreerde benadering van duurzaamheid bij overheidsopdrachten.”

De sociale componenten situeren zich dus op **verschillende niveaus**: op het niveau van productie, gebruik of uitvoering, op het vlak van sociale innovatie en innovatieve arbeidsorganisatie en in de toegankelijkheid van producten en diensten.

De keuze voor de realisatie van deze doelstellingen is ook een strategische keuze, die vraagt om een meer beleidsmatige invulling van de overheidsopdrachten.

Overheidsopdrachten zijn uiteraard maar één instrument om een sociaal – en ruimer: duurzaam – beleid te voeren en moeten dus worden afgewogen ten aanzien van of gecombineerd worden met andere instrumenten waarover de overheid beschikt (zoals regelgeving, subsidiebeleid, fiscale stimuli).

5.2. Welke procedure?

De overheidsopdrachtenregelgeving voorziet hoofdzakelijk volgende gunningsprocedures: de (openbare en beperkte) aanbesteding, de (algemene of beperkte) offerteaanvraag en de onderhandelingsprocedure (met en zonder bekendmaking).

Men kan zich de vraag stellen welke procedure het meest geschikt is om duurzaam aan te besteden.

Elke procedure heeft haar eigen kenmerken. Het zal onder andere afhankelijk zijn van het voorwerp van de opdracht om te bepalen welke procedure het meest geschikt is om de opdracht te gunnen.

Voor meer algemene informatie, raden wij u aan de [initiatietekst](#) van het Departement Bestuurszaken, afdeling Overheidsopdrachten te raadplegen.

We bespreken de verschillende procedures kort in het licht van duurzaam aanbesteden.

Niettegenstaande de idee leeft dat de aanbesteding weinig mogelijkheden biedt op het vlak van duurzaam aanbesteden, is het ook in deze procedure mogelijk om rekening te houden met duurzaamheidscriteria. Hoewel het enige gunningscriterium de prijs is, kan men o.a. via duurzame technische specificaties toch tot een duurzame overheidsopdracht komen. De voorwaarde is wel dat de aanbestedende overheid een goede kennis heeft van de technische specificaties van het voorwerp van de opdracht. De aanbestedende overheid dient alvorens aan de gunningsprocedure te beginnen, te beslissen hoe ze haar opdracht duurzaam wil maken. In het licht van dit vooropgesteld duurzaam doel moet ze passende technische specificaties opnemen in het bestek. De duurzame criteria dienen dus zo gedetailleerd en duidelijk mogelijk in het bestek opgenomen te worden daar er achteraf niet meer kan onderhandeld worden over de ingediende offertes.

De offerteaanvraag is de meest geschikte procedure om de eigen kwalitatieve inbreng van de inschrijvers te stimuleren. Net als bij de aanbesteding dienen echter ook hier alle duurzaamheidscriteria duidelijk in het bestek opgenomen te worden omdat er achteraf niet meer kan onderhandeld worden over de offertes. In tegenstelling tot wat het geval is voor de aanbesteding, kan er bij de offerteaanvraag gegund worden op basis van meerdere gunningscriteria. Naast de prijs kunnen ook andere factoren, zoals de kwaliteit, de uitvoeringstermijn, de technische waarde, de functionele kenmerken en ook de duurzaamheid gehanteerd worden als beoordelingsgronden. Mits er voldoende voorzichtigheid aan de dag wordt gelegd, kan men dus ook gebruik maken van een gunningscriterium “duurzaamheid” om op die manier ook sociale aspecten te laten meespelen bij de beoordeling van de inschrijvers of gegadigden. Formuleer het gunningscriterium indien mogelijk op een functionele wijze, zodat de creativiteit van de inschrijvers maximaal wordt aangesproken.

De onderhandelingsprocedure met of zonder bekendmaking biedt de mogelijkheid om de ingediende offertes te perfectioneren en optimaal af te stemmen op de behoeften van de overheid, en dus ook maximaal rekening te houden met beleidsgerelateerde overwegingen. De soepelheid die de onderhandelingsprocedure met of zonder bekendmaking kenmerkt, gaat niet ten koste van de mededinging, die ten volle gegarandeerd blijft. Het nadeel is dat deze procedures

slechts in een beperkt aantal gevallen kunnen aangewend worden (afhankelijk van het toe te kennen bedrag, monopolie, ...).³

5.3. Types van sociale criteria

Er zijn tal van manieren om sociaal beleid te ondersteunen door de integratie van sociale overwegingen in overheidsopdrachten. Afhankelijk van het voorwerp en de aard van de opdracht kan aan diverse sociale doelstellingen worden gedacht.

Binnen het actieplan duurzame overheidsopdrachten werden **5 centrale doelstellingen** en 2 grote assen onderscheiden:

- **AS 1** → sociale criteria in een internationale context (voornamelijk doelstelling 1, 2 en 5)
- **AS 2** → sociale criteria in een lokale context (voornamelijk doelstelling 2, 3, 4 en 5)

DOELSTELLING 1 → bevorderen van sociale rechtvaardigheid

DOELSTELLING 2 → bevorderen van gelijke kansen en behandeling

DOELSTELLING 3 → bevorderen van evenredige participatie en diversiteit

DOELSTELLING 4 → creatie van duurzame werkgelegenheid

DOELSTELLING 5 → promotie van maatschappelijk verantwoord ondernemen

De vijf hierboven gestelde ruime doelstellingen zijn in het kader van overheidsopdrachten in eerste instantie vaak secundaire doelstellingen, waarvan het belang en de afweging ten aanzien van de eerste doelstelling (levering, werk of dienst die men wil aankopen) kan verschillen. Uiteraard is het ook mogelijk dat een overheidsopdracht een sociale doelstelling als eerste doelstelling heeft (bv. het voorzien van coaching op de werkvloer voor medewerkers).

Als we deze doelstellingen aanvullen met de gids van de Europese Commissie kunnen we per doelstelling alvast een voorsmaakje geven van mogelijke invullingen. Deze worden in de leidraad verder uitgewerkt.

DOELSTELLING 1 → bevorderen van sociale rechtvaardigheid, bijvoorbeeld:

- Stimuleren van waardig werk ("Decent work program", IAO), waaronder het respecteren van de fundamentele arbeidsnormen (8 basisnormen IAO), bijdragen aan sociale dialoog, redelijk inkomen, gendergelijkheid en non-discriminatie, veiligheid en gezondheid op de werkplek, toegang tot opleidingen,...
- Inachtnaam van Eerlijke of duurzame handelskwesties
- Naleving van het sociaal en arbeidsrecht
- Beschermen tegen schendingen van de mensenrechten en het bevorderen van respect voor mensenrechten

DOELSTELLING 2 → bevorderen van gelijke kansen en behandeling, bijvoorbeeld:

- Naleving van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen, met inbegrip van het principe gelijk loon voor arbeid van gelijke waarde en het stimuleren van gendergelijkheid, bevorderen van genderevenwicht (o.a. betere afstemming van werk en privé, bestrijding van horizontale en verticale segregatie,...)
- Bestrijding van discriminatie en het bevorderen van gelijke kansen
- Garanderen van fysieke toegankelijkheid (voor personen met een handicap, ouderen,...) en IT toegankelijkheid voor iedereen ("Design for all")
- Het ondersteunen van sociale insluiting en het stimuleren van organisaties uit de sociale economie. Gelijke toegang tot aanbestedingsmogelijkheden voor ondernemingen uit de sociale economie en ondernemingen met sociaal oogmerk

³ Art. 17 Wet van 24 december 1993 betreffende de overheidsopdrachten en sommige opdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten. Een overzicht van de wetgeving vindt u op www.bestuurszaken.be/regelgeving-overheidsopdrachten/.

DOELSTELLING 3 & 4 → bevorderen van evenredige participatie en diversiteit en creatie van duurzame werkgelegenheid, bijvoorbeeld:

- Rekening houden met specifieke behoeften van bepaalde groepen (diëtair, linguïstisch, hygiëne/gezondheids-specifiek, veiligheid,...)
- Aansturen op diversiteit en correcte beeldvorming (genuanceerde en niet-stereotyperende beeldvorming vanuit verschillende perspectieven zoals gender, afkomst, seksuele voorkeur, leeftijd, ...)
- Stimuleren van werkgelegenheid voor kansengroepen (ouderen, personen met een handicap, allochtonen, langdurig werklozen, leefloners,...)
- Stimuleren van een inclusieve en toegankelijke werkomgeving voor personen met een handicap
- Stimuleren van diversiteitsbeleid, samenwerking met onderwijsinstellingen, competentiebeleid, betere afstemming werk/privé, sociale innovatie, ...

DOELSTELLING 5 → promotie van maatschappelijk verantwoord ondernemen, bijvoorbeeld:

- Stimuleren van maatschappelijk verantwoord ondernemen binnen organisaties en ondernemingen
- Samenwerken met opdrachtnemers om MVO-normen te bevorderen
- Stimuleren van duurzaam ketenbeheer
- Stimuleren van duurzaamheidsverslaggeving en transparantie
- Bevorderen van maatschappelijk verantwoord investeren

HOOFDSTUK 2

Definities, regelgeving en beleidsinstrumenten op vlak van sociale overwegingen

Sociale criteria kennen een breed toepassingsgebied. Daarom is het aangewezen eerst de verschillende criteria te definiëren, hun wettelijke grondslag te duiden en het eventuele flankerende beleid rond deze criteria en thema's te verduidelijken.

1. Bevorderen van sociale rechtvaardigheid

1.1. Waardig Werk agenda en IAO normen

1.1.1. Definitie

Waardig Werk Agenda

Het doel van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) is "het bevorderen van de mogelijkheden voor vrouwen en mannen om waardig en productief werk te verkrijgen in een omgeving van vrijheid, gelijkheid, veiligheid en menselijke waardigheid." Waardig werk is een strategisch ontwikkelingsdoel dat de centrale rol van arbeid in het leven van mensen erkent. Het is werk dat productief is en een eerlijk inkomen opbrengt, voor veiligheid in de werkplaats zorgt en sociale bescherming voor families biedt. Het is werk dat betere vooruitzichten voor persoonlijke ontwikkeling en sociale integratie biedt, dat het mogelijk maakt bedenkingen te uiten en te participeren in besluitvorming en gelijke kansen en gelijke behandeling van alle vrouwen en mannen bevordert.

Het algemene doel van de Waardig Werk Agenda is positieve verandering te bewerkstelligen in het leven van mensen op nationaal en lokaal niveau. De IAO geeft steun via geïntegreerde nationale programma's rond waardig werk, die in samenwerking met de constituenten van de IAO ontwikkeld worden. Zij bepalen de prioriteiten en de doelstellingen binnen het nationale ontwikkelingskader en proberen zo de belangrijke tekortkomingen in waardig werk aan te pakken.

De Waardig Werk Agenda bevat vier strategische doelstellingen met gendergelijkheid als overlappende doelstelling:

- **Banen creëren** – een economie die kansen biedt voor investering, ondernemerschap, ontwikkeling van competenties en die arbeidsplaatsen creëert en een duurzaam levensonderhoud voortbrengt.
- **Arbeidsrechten waarborgen** – erkenning en respect voor de rechten van werknemers verkrijgen. Alle werknemers en in het bijzonder achtergestelde of arme werknemers, hebben representatie en participatie nodig. Ze hebben ook behoefte aan goede wetten, die afdgedwongen worden en die afgestemd zijn op hun belangen.
- **Fundamentele sociale bescherming bieden** – het promoten van zowel inclusie als productiviteit door de garantie op veilige arbeidsomstandigheden, op voldoende pauzes, rekening houden met familiale omstandigheden en sociale waarden, op een compensatie in het geval van verlies van of verminderd inkomen en op toegang tot een toereikende gezondheidszorg.

- **Bevorderen van sociale dialoog** – het betrekken van sterke en onafhankelijke werknemers- en werkgeversorganisaties is cruciaal voor het verhogen van de productiviteit, het vermijden van conflicten en het verhogen van sociale cohesie.

IAO normen

De IAO heeft in 1998 een verklaring uitgebracht met een aantal universele normen voor arbeid.

Deze normen zijn:

- Het recht op vakbondsvrijheid en collectief overleg;
- de uitsluiting van dwangarbeid;
- de uitsluiting van kinderarbeid;
- het recht op gelijkheid en uitsluiting van discriminatie.

1.1.2. Regelgeving

De hierboven genoemde basisnormen zijn terug te vinden in acht basisconventies, met name:

- C. nr. 87: het recht op vakbondsvrijheid;
- C. nr. 98: het recht op vereniging en collectieve onderhandelingen;
- C. nr. 29 en 105: de afschaffing van gedwongen arbeid;
- C. nr. 100 en 111: verbod van discriminatie op vlak van arbeid en verloning;
- C. nr. 138: vastgestelde minimumleeftijd voor kinderarbeid;
- C. nr. 182: het verbod op de ergste vormen van kinderarbeid.

In de *“ILO declaration on Fundamental Principles and Rights at Work”* staat onder meer dat op alle lidstaten de verplichting rust om deze principes te respecteren, onverschillig of zij de basisconventies geratificeerd hebben of niet. Bedrijven moeten erop toezien dat hun activiteiten deze principes in geen geval schenden.

Er zijn nog een aantal andere internationale arbeidsnormen die van belang zijn voor arbeidsintensieve productie en die ondertussen opgenomen zijn in gedragscodes van bedrijven en multistakeholderinitiatieven:

- Het uitbetalen van een leefbaar loon, dat toelaat in de basisbehoeften van het huishouden van de werknemer te voorzien, zoals vastgelegd in de artikelen 33 en 34 van de IAO Tripartiete Verklaring Multinationale Ondernemingen;
- Het waarborgen van veilige en gezonde werkomstandigheden voor werknemers zoals gedefinieerd in artikel 3 van de IAO-Conventie 155, zoals vastgelegd in deel IV van de IAO Conventie 155 en de artikelen 37-40 van de IAO Tripartiete Verklaring Multinationale Ondernemingen;
- Het hanteren en waarborgen van een maximaal aantal werkuren zoals vastgelegd in artikelen 2-4 van IAO-Conventie 1;
- Het bieden van arbeidszekerheid zoals vastgelegd in de artikelen 24-27 van de IAO Tripartiete Verklaring Multinationale Ondernemingen.

De mededeling van de Europese Commissie *“Promoting decent work for all – The EU contribution to the implementation of the decent work agenda in the World”* (2006- 0249) en raadsconclusies onderschrijven de Waardig Werk Agenda.

Het beginsel dat inschrijvers op aanbestedingen, gefinancierd via de buitenlandse hulp van de EG, zich moeten houden aan fundamentele arbeidsnormen (Verordening (EG) nr. 2110/2005) wordt ook onderschreven.

1.1.3. Beleidsinstrumenten

Er bestaan verschillende label- en certificeringssystemen die op een of andere manier naar deze conventies verwijzen. U vindt [hier](#) een overzicht terug.

1.2. Mensenrechten

1.2.1. Definitie en regelgeving

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) is een verklaring die door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties is aangenomen (A/RES/217, 10 december 1948) om de basisrechten van de mens te omschrijven. De UVRM is nog altijd van grote betekenis als algemene morele en juridische standaard, als vaak gebruikte bron voor een nieuw internationaal verdrag of een nationale grondwet, en als grondslag voor het werk van mensenrechtenorganisaties. De rechten opgesomd in de UVRM zijn onder te verdelen in twee groepen:

- burgerlijke (art. 1-18) en politieke rechten (art. 19-21), zoals het recht op leven, op vrije meningsuiting, op bescherming tegen geweld, op privacy, op een eerlijk proces, enz.;
- sociale, economische (art. 22-25) en culturele rechten (art. 27), zoals het recht op een menswaardig inkomen, op arbeid, op correcte arbeidsvoorwaarden en billijke vergoeding, het recht om vakverenigingen op te richten en zich daarbij aan te sluiten, op eerlijke, veilige en gezonde werkomstandigheden, om deel te nemen aan het culturele leven, enz.

De UVRM vormt samen met het Internationaal Handvest over Economisch, Sociale en Culturele Rechten (3 januari 1976), het Internationaal Handvest over Burgerlijke en Politieke Rechten (23 maart 1976) en het Optioneel Protocol bij het Internationaal Handvest over Burgerlijke en Politieke Rechten (23 maart 1976) de 'International Bill of Human Rights' van de VN. In tegenstelling tot de UVRM zijn de andere twee handvesten en het optioneel protocol overeenkomsten goedgekeurd door de Algemene Vergadering en aldus bindend voor de partijen die de overeenkomsten hebben ondertekend en geratificeerd.

De UVRM is een resolutie van de Algemene Vergadering van de VN en heeft als zodanig geen bindende rechtskracht. Het is een morele intentieverklaring over de mensenrechten die door zowat de gehele wereldgemeenschap is aanvaard en thans deel uitmaakt van het internationale gewoonterecht.

Hoewel het de lidstaten van de VN zijn die de verklaring ondertekenden, wordt de verantwoordelijkheid voor het bereiken van deze idealen gezien als gemeenschappelijk.

De bepalingen opgesomd in de UVRM en de andere documenten van de 'International Bill of Human Rights' werden gebruikt en uitgewerkt in tal van VN-conventies en protocollen die een meer gedetailleerde toelichting geven bij de omvang en de inhoud van de internationale normen inzake mensenrechten.

Naast de burgerlijke en politieke rechten (eerste generatie) en de sociale, economische en culturele rechten (tweede generatie), zoals deze opgesomd zijn in de UVRM en andere conventies en protocollen van de VN, bestaan er ook nog collectieve rechten (derde generatie). Voorbeelden hiervan zijn het recht op zelfbeschikking van minderheidsgroepen, een gezond leefmilieu, de beschikking over natuurlijke hulpbronnen, enz. De discussie over de concrete inhoud van de collectieve rechten gaat nog steeds verder. Ze liggen nog niet vast in internationaal erkende verdragen.⁴

Ook vanuit de Europese Unie werd er initiatief genomen om de mensenrechten kracht bij te zetten. Op 4 november 1950 ondertekenden de leden van de Raad van Europa het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (EVRM). Merk op dat de hierin opgenomen catalogus van mensenrechten afdwingbaar is voor de nationale rechter en desnoods zelfs voor het specifiek met dat doel opgerichte Europees Hof voor de Rechten van de mens (EHRM).

1.2.2. Beleidsinstrumenten

De Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement staan zowel op nationaal als op internationaal vlak in voor de naleving van de mensenrechten. Het decreet Ontwikkelingssamenwerking vindt u [hier](#).

1.3. Inachtnaam van Eerlijke of duurzame handelskwesties

1.3.1. Definitie

Tot nu toe is er voor duurzame handel geen duidelijke definitie afgebakend. Iedereen kan dit op zijn eigen manier invullen. Sommigen leggen de nadruk op het verbeteren van de werkomstandigheden. Anderen streven naar een minimale impact op het milieu tijdens het productieproces. In elk geval streven alle deelnemers van de productieketen er bij duurzame handel naar om traceerbare en ethische producten aan de consument te leveren.

Duurzame handel ontstaat wanneer het handelsverkeer in goederen en diensten sociale, economische en ecologische voordelen oplevert volgens de basisprincipes van de duurzame ontwikkeling:

- economische waardeschepping;
- vermindering van armoede en ongelijkheid;
- regeneratie van natuurlijke rijkdommen.

Deze principes zijn des te noodzakelijker omdat de ontwikkelingslanden de eerste slachtoffers zijn van de klimaatverandering en van de aantasting van het milieu. De droogte en overstromingen die ze veroorzaken, zijn rampzalig voor de boeren, die in deze landen nog altijd de meerderheid van de bevolking vormen.

De term 'duurzame handel' wordt gebruikt om handelspraktijken aan te duiden waarmee de economisch zwakkere positie van de kleine producenten en grondeigenaren wordt aangepakt om te voorkomen dat zij in de wereldeconomie gemarginaliseerd geraken.

De producten die hier worden bedoeld, zijn vooral voedsel en dranken afkomstig van duurzame productie en handel. Ze zijn vaak, maar zeker niet altijd, afkomstig van buiten de Europese Unie. Het betreft onder andere koffie, cacao, thee, kokos, suiker, rijst, wijn, honing, fruit, vruchtensappen, kruiden, specerijen en andere producten.

Duurzame handel is niet hetzelfde als Eerlijke Handel. Eerlijke Handel is een commercieel partnerschap dat steunt op dialoog, transparantie en respect, met als doelstelling te komen tot een rechtvaardiger wereldhandel. Eerlijke Handel draagt bij tot duurzame ontwikkeling door betere handelsvoorwaarden te bieden en door de rechten van de producenten en de gemarginaliseerde werknemers te waarborgen, in het bijzonder in het zuidelijk halfrond. De organisaties voor Eerlijke Handel (gesteund door de consumenten) verbinden er zich actief toe de opinie te sensibiliseren en campagne te voeren voor veranderingen in de regels en praktijken van de conventionele internationale handel.

De strategische doelstelling van Eerlijke Handel bestaat erin om achtergestelde producenten beter in staat te stellen om zelf uit de armoedespiraal te geraken, hun positie te versterken en meer zeggenschap te krijgen over hun toekomst.

Wat onderscheidt Eerlijke Handel van duurzame handel:

- Fair Trade is een ontwikkelingsmodel met armoedebestrijding als eerste doelstelling.
- Bovenop de sociale en ecologische pijlers van duurzame handel, heeft Eerlijke Handel ook een sterke economische pijler: een minimumprijs, een sociale premie, mogelijkheid tot voorfinanciering en langetermijncontracten.
- Producenten moeten zich verplicht organiseren in coöperaties om op die manier hun positie te versterken en als gemeenschap te stappen in een duurzaam ontwikkelingsproces.

Fair Trade-goederen bereiken de consument via verschillende kanalen. Ofwel worden ze verkocht door alternatieve handelsorganisaties die 100% Eerlijke Handel drijven en bijvoorbeeld lid zijn van World Fair Trade Organisation (WFTO). Ofwel worden ze verkocht door de gangbare bedrijven en merken die ofwel al hun producten aankopen volgens de criteria van Eerlijke Handel, ofwel enkele van hun producten op die manier aankopen en verkopen. Deze bedrijven kunnen beroep doen op een certificeringsorgaan dat hun producten een label kan toekennen dat aangeeft dat het gaat over een Fair Tradeproduct.

Die criteria van Eerlijke Handel zijn op internationaal niveau bepaald door de Fair Trade-beweging. Certificeringsorganen passen de criteria toe en controleren of de producten eraan voldoen alvorens ze een label krijgen opgespeld. In België zijn de meest bekende organisaties Oxfam Fairtrade, Fairtrade Original en Miel Maya Honing. Het bekendste label voor Fair Trade in België is Fairtrade Max Havelaar. De meest bekende labels voor duurzame handel zijn Utz Certified en Rainforest Alliance (RA).

1.3.2. Regelgeving

- *Mededeling van de Europese Commissie omtrent Fair Trade, 29 november 1999 (COM(1999)0619):* deze eerste mededeling over Fair Trade geeft de definitie van Fair Trade en geeft aan dat dit concept belangrijk is in het kader van duurzame ontwikkeling zoals gesteld in het EG-verdrag.
- *Mededeling van de Europese Commissie, "Contributing to Sustainable Development: The role of Fair Trade and non-governmental trade-related sustainability assurance schemes", 5 mei 2009 (COM (2009) 215 final):* tien jaar na de eerste mededeling maakt de Europese Commissie een nieuwe mededeling op. Dit document behandelt kort Fair Trade in overheidsopdrachten en het hanteren van duurzaamheidscriteria.

1.3.3. Beleidsinstrumenten

Het Vlaams Agentschap Internationale Samenwerking (VAIS) steunt de campagne Fair Trade Gemeenten en subsidieert daarnaast initiatieven ter bevordering van Eerlijke en duurzame handel in landen in het zuiden. Meer informatie vindt u [hier](#).

1.4. Sociaal en arbeidsrecht

1.4.1. Definitie

De naleving van de belangrijkste Belgische arbeids-, loon-, en tewerkstellingsvoorwaarden, en sociale zekerheidsbepalingen.

1.4.2. Regelgeving

Ondermeer de hiernavolgende reglementering en de eventuele uitvoeringsbesluiten ervan:

- *De wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers;*
- *Het koninklijk besluit van 5 november 2002 tot invoering van een onmiddellijke aangifte van tewerkstelling, met toepassing van artikel 38 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels (niet-naleving DIMONA-aangifte);*
- *Hoofdstuk VIII van titel IV van de programmawet (I) van 27 december 2006 (niet-naleving LIMOSA-aangifte);*
- *De arbeidswet van 16 maart 1971;*
- *De wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk;*
- *De wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers;*
- *De wet van 24 juli 1987 betreffende de tijdelijke arbeid, de uitzendarbeid en het ter beschikking stellen van werknemers ten behoeve van gebruikers;*
- *De wet van 4 januari 1974 betreffende de feestdagen;*
- *De wetten betreffende de jaarlijkse vakantie van de werknemers, gecoördineerd op 28 juni 1971;*

- *De wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders;*
- *Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971;*
- *Collectieve arbeidsovereenkomst nr.25 van 15 oktober 1975, gesloten in de Nationale Arbeidsraad, betreffende de gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers, bindend gemaakt door het KB van 9 december 1975 (B.S., 25 december 1975).*

1.4.3. Beleidsinstrumenten

Informatie over het beleid ter zake is te vinden op volgende webpagina's:

- De [website van de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg](#), met informatie over regelgeving en procedures onder meer op vlak van welzijn op het werk, sociaal overleg, arbeidsovereenkomsten,...
- buitenlandse tewerkstelling en [werken in België](#)
- de [sociale zekerheidsdiensten en -regelgeving](#)

2. Bevorderen van gelijke kansen en behandeling

2.1. Non-discriminatie en diversiteit

2.1.1. Definitie

Non-discriminatie is een basisprincipe van overheidsopdrachten. Kandidaten en inschrijvers moeten op een gelijke en niet-discriminerende wijze worden behandeld. Het is dan ook niet onlogisch dat dit principe, waar mogelijk ook door de overheid wordt toegepast in de behandeling van de werknemers van de opdrachtnemers.

Men spreekt van discriminatie in het arbeidsmilieu wanneer er een onderscheid wordt gemaakt in de behandeling van personen omwille van een bepaald kenmerk (of kenmerken), en dat onderscheid niet gerechtvaardigd is (**directe discriminatie**), of wanneer een schijnbaar neutrale maatregel of handelswijze (bijvoorbeeld een reglement of bedrijfs-cultuur) bij nader inzien bepaalde personen of groepen discrimineert (**indirecte discriminatie**).

Een voorbeeld hiervan zijn de obstakels waarmee personen met een handicap in het publieke domein worden geconfronteerd als gevolg van een onaangepaste omgeving. Dankzij een aanpassing of concrete maatregelen kunnen deze obstakels dikwijls geneutraliseerd worden. Daarom voorziet de wet dat het ontbreken van redelijke aanpassingen voor personen met een handicap een indirecte vorm van discriminatie is.

Op het vlak van non-discriminatie en gelijke behandeling bestaat er regelgeving op verschillende politieke beleidsniveaus (zie infra). In de wetgeving gaat er vaak speciale aandacht naar het bestrijden en voorkomen van discriminatie tussen mannen en vrouwen.

Het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding waakt op federaal niveau over de gelijke kansen en gelijke behandeling op het vlak van de meeste discriminatiegronden, met uitzondering van gender, taal en syndicale overtuiging. De bevoegdheid om meldingen te behandelen van discriminatie op basis van geslacht behoort het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen toe. Dit orgaan beschermt en bevordert de gelijkheid van mannen en vrouwen.

Op regionaal niveau focust het Vlaamse gelijkekansenbeleid zich op het wegwerken en voorkomen van achterstellingsmechanismen op basis van gender, seksuele identiteit, handicap en toegankelijkheid. Het bestrijden van discriminatie valt hieronder. Gelijke kansen betekent het ontbreken van belemmeringen die verbonden zijn aan sekse, handicap,

afkomst, leeftijd of andere kenmerken, voor deelname aan het economische, politieke en sociale leven. Het garanderen van gelijke kansen betekent een totale verbanning van elk achterstellingsmechanisme en elke discriminatie. Het Vlaamse gelijkekansenbeleid tracht alle achterstellingsmechanismen en (toegangs)discriminaties weg te werken, stereotypen te ontcrachten en rolpatronen te doorbreken, om zo gelijke kansen voor iedereen te realiseren.

Gender is de sociale constructie van respectievelijk vrouwelijkheid en mannelijkheid. Het is een constructie die veranderlijk is in tijd en ruimte. Gender is een maatschappelijk ordeningsprincipe, dat in sterke mate bepaalt hoe individuen zich kunnen ontplooiën. Dat ordeningsprincipe is geïncorporeerd in maatschappelijke structuren en instituten en wordt erdoor bekrachtigd.

Diversiteit staat voor (een erkenning van) de verschillen tussen de individuen van een groep, in waarden, attitudes, cultuur, overtuigingen, etnische achtergrond, seksuele geaardheid, kennis, vaardigheden en levenservaring. Die verschillen geven soms aanleiding tot discriminatie of ongelijke behandeling. Vanuit het beleid worden initiatieven opgezet om diversiteit – specifiek in het arbeidsmilieu- te erkennen en te stimuleren. Het begrip ‘diversiteit’ verwijst meestal naar vier groepen: etnisch-culturele minderheden, vrouwen, mensen met een arbeidshandicap en religieuze groepen. Diversiteit komt verder aan bod in Hoofdstuk 2.3.

Zowel non-discriminatie als diversiteit kunnen een belangrijke rol spelen als sociaal criterium in overheidsopdrachten. Non-discriminatie en diversiteit gaan hand in hand. Wie streeft naar het uitbannen van directe en indirecte discriminatie werkt tegelijk aan een versterking van de diversiteit. In die zin zijn beide principes een onontbeerlijk onderdeel van duurzame overheidsopdrachten.

2.1.2. Regelgeving en beleidsinstrumenten

- *Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, New York, 18 december 1979;*
- *De Europese richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 houdende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming;*
- *De Europese richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep.*

De notie van ‘redelijke aanpassingen’ werd ingevoerd in voormelde richtlijn 2000/78/EG. Dit begrip houdt in dat in een concrete situatie, naargelang de behoefte, passende maatregelen genomen worden om een persoon met een handicap professioneel en/of maatschappelijk te integreren. Het is essentieel dat men rekening houdt met de interactie tussen de stoornis of beperking enerzijds en de reactie daarop van de omgeving bij het ontstaan van een handicap. Een stoornis of beperking veroorzaakt een handicap voor zover in de omgeving geen redelijke aanpassingen tot stand komen. Door redelijke aanpassingen wordt de toegang en/of participatie genormaliseerd en kan het belemmerend effect (dat een beperking tot een handicap maakt) worden opgeheven of beperkt. Zowel in de federale als in de Vlaamse wetgeving inzake discriminatie en gelijke behandeling werd de notie van redelijke aanpassingen overgenomen, waarbij deze notie in de Vlaamse wetgeving werd uitgebreid naar alle Vlaamse bevoegdheden en aldus een breder toepassingsgebied kent.

- *De Europese richtlijn 2002 /73/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 september 2002 tot wijziging van richtlijn 76/207/EEG van de Raad betreffende de tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de toegang tot het arbeidsproces, de beroepsopleiding en de promotiekansen, en ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden;*
- *De Europese richtlijn 2004/113/EG van 13 december 2004, houdende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten;*
- *Decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijke kansen- en gelijkebehandelingsbeleid.*

In navolging van de voormelde Europese richtlijnen streeft de Vlaamse overheid door middel van het Vlaamse gelijkemansbeleid een tolerante samenleving na waarin eenieder volwaardig kan participeren en waar uitsluiting, achterstelling en discriminatie worden voorkomen.

Met de invoering van het Vlaamse gelijkemans- en behandelingsdecreet is discriminatie zowel in de overheidssector als in de particuliere sector verboden en dit met betrekking tot arbeid, beroepsopleiding, arbeidsbemiddeling, gezondheidszorg, onderwijs, aanbod van goederen en diensten en de deelname aan activiteiten buiten de privésector.

Het decreet bevat sancties en procedures om de naleving af te dwingen.

Het decreet voorziet ook in een gebiedsdekkend netwerk van discriminatiemeldpunten in de 13 Vlaamse centrumsteden.

Deze meldpunten verlenen bijstand aan slachtoffers van discriminatie en onderhandelen met het oog op het stopzetten van het discriminerende gedrag. Naast de niet-juridische afwikkeling van de meldingen, ontwikkelen ze eveneens preventieve acties. Hiertoe bedden ze zich in het lokale netwerk van verenigingen en organisaties in.

Op de website www.gelijkemansen.be zijn de contactgegevens van de meldpunten beschikbaar.

- *Wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie;*
- *Wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen mannen en vrouwen;*
- *Wet van 10 mei 2007 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden.*

Bovenvermelde Anti-discriminatiewet van 10 mei 2007 (bestaande uit drie wetten) veroordeelt elk discriminerend gedrag en steunt op het non-discriminatieprincipe dat stelt dat iedereen gelijkwaardig is. Personen of groepen mogen niet uitgesloten worden omwille van ras, huidskleur, geslacht, leeftijd, seksuele geaardheid, nationaliteit, taal, geloofsovertuiging, gezondheid, burgerlijke staat, handicap of politieke overtuiging. Wat betreft handicap wordt het ontbreken van redelijke aanpassingen als discriminatie beschouwd.

2.2. Toegankelijke infrastructuur

2.2.1. Definitie

Een toegankelijke samenleving is één van de sleutels tot een actieve en autonome participatie van mensen met een handicap aan het socio-economische leven. Een beperking wordt een handicap wanneer men er hinder door ondervindt door bijvoorbeeld een ontoegankelijke leefomgeving. Toegankelijkheid is een absolute noodzaak om op een zelfstandige en gelijkwaardige manier te kunnen leven, wonen en werken. Een ontoegankelijke leefomgeving speelt een niet te onderschatten rol bij het creëren van handicaps.

Toegankelijkheid komt niet alleen de groep van personen met een handicap ten goede. Redelijke aanpassingen aan bijvoorbeeld voetpaden voor rolstoelpatiënten komen ook ten goede aan de gebruik(st)ers van kindervagens. In tijden van een steeds toenemende vergrijzing is het belangrijk om versterkt in te zetten op een toegankelijke leefomgeving die ook ouderen toelaat om zo lang mogelijk en zo kwalitatief mogelijk gebruik te maken van de publieke ruimte. Een toegankelijke leefomgeving kan de individuele zorgvraag mogelijk vermijden of minstens uitstellen.

De inrichting van de publieke ruimte, de bouw van publieke gebouwen of van woningen, de leesbaarheid en verstaanbaarheid van publieke informatie, weerspiegelen de aandacht van een samenleving voor zijn 'zwakste' leden. Vlaanderen heeft nog een hele weg af te leggen op het vlak van integrale toegankelijkheid.

2.2.2. Regelgeving en beleidsinstrumenten

- *Besluit van 5 juni 2009 tot vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening betreffende toegankelijkheid*
Deze verordening, die op 1 maart 2010 in werking trad, legt aan het verkrijgen van een bouwvergunning voor publiek toegankelijke gebouwen minimale regels op inzake toegankelijkheid.
- *Besluit van 28 mei 2004 inzake de dossiersamenstelling van een bouwaanvraag*
Het besluit bepaalt dat een bouwaanvraagdossier voor een voor het publiek toegankelijk gebouw een beschrijving moet bevatten van de al dan niet vergunningsplichtige voorzieningen om integrale toegankelijkheid te bereiken voor personen met verminderde beweeglijkheid.
- *Besluit van 29 april 1997 houdende vaststelling van een algemene bouwverordening inzake wegen voor voetgangersverkeer*
Dit besluit stelt (toegankelijkheids)regels vast waaraan voetpaden dienen te voldoen.
- *Vlaams Handboek Toegankelijkheid*
Aansluitend op de nieuwe toegankelijkheidsverordening (die toegankelijkheidsnormen bevat voor op plan afleesbare en vergunningsplichtige elementen) werd ook een Vlaams Handboek voor de Toegankelijkheid van Publieke Gebouwen ontwikkeld. Dit handboek spitst zich toe op het bereiken van integrale toegankelijkheid en heeft aandacht voor alle toegankelijkheidselementen (ook deze die niet op plan afleesbaar of vergunningsplichtig zijn). Het handboek is [online](#) raadpleegbaar.
- *Wenkenbladen Toegankelijkheid*
De wenkenbladen toegankelijkheid (22) geven concrete tips om de toegankelijkheid van gebouwen en voorzieningen te verbeteren. Er wordt voor elk specifiek gebouw of voorziening een overzicht gegeven van de voornaamste aandachtspunten om de fysieke toegankelijkheid, de toegankelijkheid van informatie en communicatie en de dienstverlening te verbeteren. De wenkenbladen zijn [online](#) raadpleegbaar en kunnen via het centrale [bestelloket](#) van de Vlaamse overheid besteld worden.
- *Vademecum Toegankelijk Publiek Domein*
Dit vademecum werd in opdracht en onder de supervisie van het Agentschap Wegen en Verkeer geschreven door vzw Enter (Vlaams Expertisecentrum Toegankelijkheid). Het vademecum is opgebouwd uit 2 hoofdstukken: 'Ontwerpcriteria voor een integraal toegankelijk publiek domein' en 'Onderhoud en werfsignalisatie'.
Er wordt ingegaan op de ontwerpcriteria voor voetpaden, trottoirs en voetgangerszones, oversteekplaatsen, aangepaste parkeerplaatsen voorbehouden voor personen met een handicap, halteplaatsen voor het openbaar vervoer en straatmeubilair. Ook onderhoudsvriendelijke ontwerpen, onderhoud en herstelling, en bouwwerken worden behandeld.
- *Vademecum Integrale Toegankelijkheid van Parken*
Dit vademecum bevat richtlijnen om een park beter toegankelijk te maken voor iedereen, ook voor mensen met een handicap. Er wordt gefocust op de integrale toegankelijkheid van parken. Het merendeel van de richtlijnen kan ook in bossen en natuurgebieden toegepast worden.

2.3. IT-toegankelijkheid

2.3.1. Definitie

Mensen met diverse beperkingen kunnen hinder ondervinden bij het raadplegen en hanteren van informatie. Toegankelijkheid is ook hier een absolute noodzaak om op een zelfstandige en gelijkwaardige manier te kunnen leven, wonen en werken. Een ontoegankelijke leefomgeving speelt een niet te onderschatten rol bij het creëren van handicaps.

Daarom werden door het World Wide Web Consortium (W3C) internationale richtlijnen opgesteld omtrent de toegankelijkheid van websites, de zogenaamde WCAG 2.0 normen (WCAG : Web Content Accessibility Guidelines). De organisatie www.anysurfer.be zette die omvattende bepalingen om in een praktische lijst met toegankelijkheidsnormen die door elke websitebouwer kan geraadpleegd en gehanteerd worden. De Vlaamse regering besloot reeds in 2004 om via een communicatie-actie en in 2008 via een omzendbrief te communiceren dat al de websites van de Vlaamse overheid aan die toegankelijkheidsnormen moeten voldoen.

Alle sinds 1 januari 2006 nieuwe websites van de Vlaamse overheid moeten toegankelijk zijn volgens de AnySurfer basisnormen. Een website is elke toepassing, zowel internet, intranet als extranet, die toegankelijk wordt via een webbrowser. Een nieuwe site is een volledig nieuwe website of wanneer men een nieuwe techniek toepast (bijv. templates, cms, ...) of een nieuwe achterliggende applicatie in gebruik neemt.

Heel de website moet toegankelijk zijn, inclusief de documenten die er worden op geplaatst. Uitzonderingen zijn mogelijk voor een beperkt en afgebakend deel van een site wanneer de vereiste inspanningen niet realistisch zijn ten opzichte van het aantal gebruikers. Deze uitzondering wordt in een toegankelijkheidsverklaring opgenomen. In dit geval krijgt de gebruiker dezelfde informatie/dienstverlening op een alternatieve wijze aangeboden.

Aanvulling of vernieuwing van informatie op websites van voor januari 2006 moet, binnen de mogelijkheden van de gebruikte technieken, ook toegankelijk zijn.

2.3.2. Regelgeving

[Omsendbrief](#) van 29 februari 2008 over de toegankelijkheid van websites.

2.4. Sociale Economie

2.4.1. Definitie

De sociale economie bestaat uit een verscheidenheid van bedrijven en initiatieven die in hun doelstellingen de realisatie van bepaalde maatschappelijke meerwaarden vooropstellen en hierbij de volgende basisprincipes respecteren:

- creatie en behoud van tewerkstelling, met aandacht voor de arbeidsmarktpositie van mensen uit de kansengroepen, emancipatie en integratie;
- duurzame ontwikkeling, milieuvriendelijke productieprocessen en producten en integrale milieuzorg;
- voorrang van arbeid op kapitaal bij de verdeling van de opbrengsten waarbij de opbrengsten geen doel op zich vormen, maar een middel zijn om maatschappelijke doelstellingen te realiseren;
- democratische besluitvorming, waarbij betrokkenen worden gestimuleerd en de kans wordt geboden tot inspraak in het beleid en het beheer van de onderneming;
- maximale transparantie, onder meer op het vlak van het voeren algemeen beleid, de financiën en de interne en externe relaties;
- kwaliteit van de relaties: bij externe relaties wordt gestreefd naar een win-win partnerschap waarbij de kosten en de baten gelijk worden verdeeld volgens gelijkwaardigheid en transparantie. Bij interne relaties gaat de aandacht naar de kansen op persoonlijke ontwikkeling, non-discriminatie en arbeidsvoorwaarden van het personeel;
- maatschappelijke inbedding, door in dialoog te treden met de lokale gemeenschap en niet-gouvernementele organisaties op het werkerrein, door netwerkvorming en samenwerking.

Bijzondere aandacht gaat ook naar de kwaliteit van de interne en externe relaties. Zij brengen goederen en diensten op de markt en zetten hun middelen economisch efficiënt in met de bedoeling continuïteit en rentabiliteit te verzekeren."

Sociale economie is dus meer dan enkel de inschakeling van kansengroepen. Het is een specifieke vorm van ondernemerschap die diverse maatschappelijke meerwaarden tracht te realiseren. Het coöperatief ondernemen is hiervan een voorbeeld.

Het Vlaams beleid sociale economie bevat diverse zogenaamde werkvormen, die elk een eigen regelgeving, historiek en specifieke doelgroep beogen.

- De **beschutte werkplaats** biedt een werkkader dat aangepast is aan de noden van personen met een arbeidshandicap die (nog) niet in staat zijn om in het normaal economisch circuit te werken. Het ondersteund werken in een werkplaats op maat laat deze personen toe een beroepsactiviteit uit te oefenen in overeenstemming met hun wensen, behoeften en mogelijkheden.
- De **sociale werkplaats** is een erkend initiatief dat een bedrijfsactiviteit ontwikkelt met werkgelegenheid op maat in een beschermde werkomgeving voor zeer moeilijk bemiddelbare werkzoekenden.
- De **invoegbedrijven** zijn ondernemingen die bereid zijn om aan kansengroepen een duurzame tewerkstelling te garanderen met aandacht voor opleiding en begeleiding in een arbeidsomgeving waar maatschappelijk verantwoord ondernemen centraal staat.
- De initiatieven **lokale diensteneconomie** trachten de inschakeling van kansengroepen te realiseren via een aanvullend dienstenaanbod vanuit de overheid, dat inspeelt op maatschappelijke noden en waarbij de principes van maatschappelijk verantwoord ondernemerschap in de werking worden verankerd.

2.4.2. Regelgeving

- *Beschutte werkplaatsen: hoofdstuk XXVII van het decreet van 23 december 2005 tot begeleiding van de begroting 2006;*
- *Sociale werkplaatsen: het decreet van 14 juli 1998 inzake de sociale werkplaatsen;*
- *De initiatieven betreffende de lokale diensteneconomie: hoofdstuk II van het decreet van 22 december 2006 houdende de lokale diensteneconomie;*
- *De invoegbedrijven: titel II van het besluit van de Vlaamse regering van 8 september 2000 houdende een impuls- en ondersteuningsprogramma van de meerwaardenconomie;*
- *De inschakelingsondernemingen: artikel 59 van de wet van 26 maart 1999 betreffende het Belgische actieplan voor de werkgelegenheid 1998 en houdende diverse bepalingen;*
- *De coöperatieve vennootschappen: erkend overeenkomstig de wet van 20 juli 1955 door de Nationale Raad van de Coöperatie.*

2.4.3. Beleidsinstrumenten

Algehele informatie over het Vlaamse beleid inzake sociale economie vindt u [hier](#). Een overzicht van ondernemingen, producten en diensten is te vinden op www.socialeconomie.be.

3. Bevorderen van evenredige participatie en diversiteit en creatie van duurzame werkgelegenheid

3.1. Non-stereotiepe communicatie

3.1.1. Definitie

Beeldvorming speelt een belangrijke rol bij het realiseren van gelijke kansen en bij het versterken van diversiteit in een samenleving. Stereotiepe beeldvorming en vooroordelen liggen namelijk vaak aan de basis van discriminaties. Vandaar dat werken aan een juiste, niet-stereotiepe en genuanceerde beeldvorming een permanente bekommernis moet zijn. Foto's en afbeeldingen kunnen informeren, overtuigen, entertainen en opvoeden. Maar ze kunnen ook misleiden, beledigen en stereotyperen.

Er is sprake van stereotypering als individuele afgebeelde personen in foto's of afbeeldingen als representanten van een sociale groep worden gezien. Hierbij worden bepaalde eigenschappen symbolisch gebruikt. Wanneer men het over allochtone vrouwen heeft, toont men vaak een foto van een vrouw met hoofddoek. Dit stemt niet overeen met de werkelijkheid: heel veel allochtone vrouwen dragen geen hoofddoek. Een andere vaak voorkomende stereotypering is het beeld van de deskundige, waarbij dit hoofdzakelijk een mannelijk figuur is. Het is een man die de wasproducten ontwikkelt, en een vrouw die ze gebruikt in het huishouden.

Stereotypen maken het overbrengen van informatie weliswaar eenvoudiger, maar doen tegelijkertijd afbreuk aan de werkelijkheid. Ze herhalen ook steeds de associatie van het beeld met de zogenaamde werkelijkheid en houden daardoor vernieuwing tegen. Wie het over dienstencheques heeft, denkt automatisch aan vrouwen, en niet aan mannen. Hetzelfde geldt voor kinderopvang, en het omgekeerde geldt voor de bouwsector.

De Vlaamse overheid heeft ook hier een voorbeeldfunctie. In de eerste plaats betekent dit dat we in onze eigen communicatie naar de burgers stereotiepe beelden en boodschappen moeten vermijden. We moeten er zelfs voor zorgen dat we bewust stereotiepe beelden doorbreken.

Daarnaast kunnen we er door middel van overheidsopdrachten ook voor zorgen dat opdrachtnemers in hun communicatie oog hebben voor en werken aan non-stereotiepe communicatie.

3.1.2. Regelgeving en beleidsinstrumenten

Onderstaande regelgeving stimuleert non-stereotiepe communicatie of legt die op.

- *Resolutie 'The image of women in advertising' (Resolutie 1557(2007))*
- *Europese Richtlijn over audiovisuele media van 10 maart 2010 (2010/13/EU)4*
- *Resolutie van het Europees Parlement van 3 september 2008 over het effect van marketing en reclame op de gelijkheid tussen vrouwen en mannen (2008/2038(INI))*

Genuanceerde en niet-stereotyperende beeldvorming is één van de doelstellingen die werden aangenomen door de Vlaamse regering (9 juli 2010) in het kader van de toepassing van de Open Coördinatiemethode in het Vlaamse gelijkheidskansenbeleid 2010-2014.

3.2. Stimuleren van werkgelegenheid voor kansengroepen

3.2.1. Definitie

In de beleidsnota Werk 2009-2014 wordt een keuze gemaakt voor het streven naar een duurzaam HR-beleid binnen organisaties en ondernemingen. Dat is een strategisch organisatiebeleid dat de uitdagingen van vandaag en van de toekomst op de werkvloer aanpakt. Hiervoor worden de bestaande acties op diverse terreinen gecontinueerd: evenredige arbeidsdeelname en diversiteit, leeftijdsbewust personeelsbeleid, een strategisch competentiebeleid in bedrijven en organisaties, werkbaar werk en sociale innovatie. Elk van deze elementen wordt via een geïntegreerde aanpak verder ondersteund en geïmplementeerd op het terrein.

Het impulsbeleid Evenredige arbeidsdeelname en Diversiteit (EAD) omvat stimuleringsmaatregelen voor het voeren van een diversiteitsbeleid in bedrijven, organisaties en lokale besturen. Op die manier wil het Vlaams beleid bijdragen tot een meer evenredige participatie van kansengroepen op de arbeidsmarkt. Het impulsbeleid EAD wordt gedragen door de Vlaamse regering, de sociale partners en organisaties die de kansengroepen vertegenwoordigen. Die partners zijn niet alleen betrokken in de ontwikkeling van het EAD-beleid, maar ook in de uitvoering. Drie prioritaire kansengroepen krijgen, omwille van hun lagere werkzaamheidsgraad en hogere werkloosheidsgraad, bijzondere aandacht:

- Personen met een arbeidshandicap
- Allochtonen
- 50+

Naast het EAD-beleid investeert de overheid ook rechtstreeks via inschakelingspremies en tussenkomsten in de loonlasten van de tewerkstelling van diverse groepen. Via www.werk.be kan u gericht zoeken in de diverse maatregelen. De [Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding](#) (VDAB) staat in voor de regie van de arbeidsmarkt.

3.2.2. Regelgeving

Een overzicht van de regelgeving m.b.t. het impulsbeleid EAD vindt u [hier](#).

Regelgeving en informatie omtrent de diverse tewerkstellingsmaatregelen vindt u [hier](#).

3.2.3. Beleidsinstrumenten

Relevant en kenmerkend in verband met deze leidraad is dat de ontwikkelde beleidsinstrumenten in het kader van het EAD-beleid zich vooral situeren en ingezet worden aan de vraagzijde van de arbeidsmarkt.

- **Diversiteitsplannen** (in vier varianten) spelen in op het stimuleren van een diversiteitsbeleid bij bedrijven, organisaties en lokale besturen gekoppeld aan het maatschappelijk streven naar evenredige arbeidsparticipatie van kansengroepen. In een diversiteitsplan wordt op concrete wijze werk gemaakt van sociale criteria. In elk plan wordt een bedrijf of organisatie die beroep wil doen op de maatregel gevraagd concrete maatregelen en acties te ontwikkelen en uit te voeren. In Vlaanderen zijn er in de afgelopen 10 jaar ruim 4000 diversiteitsplannen gerealiseerd en jaarlijks is er de doelstelling om 750 nieuwe plannen op te starten. Via de RESOC's is begeleiding beschikbaar;
- **structurele EAD projecten** van de sociale partners en eigen organisaties van kansengroepen leggen vooral de link tussen het stimuleren en sensibiliseren van werkgevers en werknemers voor het voeren van een diversiteitsbeleid (Jobkanaal en diversiteitsconsulenten);
- **diversiteitsprojecten** zijn enerzijds gericht op regionale ervaringsuitwisselingen van bedrijven en organisaties rond de aanpak en voordelen van diversiteitsbeleid, anderzijds op beperkte methodiek en projectontwikkeling met het oog op oplossingen voor specifieke problemen, invullen van lacunes of ontwikkeling van specifieke aandacht en aanpak voor bepaalde kansengroepen of subgroepen binnen kansengroepen (bijv. armen, ex-gedetineerden, allochtone vrouwen, ...).

4. Promotie van maatschappelijk verantwoord ondernemen

4.1. Definitie

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) wordt gedefinieerd als een continu verbeteringsproces waarbij ondernemingen vrijwillig op systematische wijze economische, milieu- en sociale overwegingen op een geïntegreerde manier in de gehele bedrijfsvoering opnemen, waarbij overleg met de stakeholders of belanghebbenden van de onderneming deel uitmaakt van dit proces.

MVO is met andere woorden de bijdrage die ondernemingen kunnen leveren aan duurzame ontwikkeling. Duurzame ontwikkeling staat voor het vervullen van de behoeften van de huidige generaties zonder de behoeftevoorziening van de toekomstige generaties in gevaar te brengen.

Uit bovenstaande definitie kunnen we volgende kenmerken afleiden:

1. MVO is geen toestand maar wel een proces van continue verbetering van de prestaties van de onderneming.
2. MVO is een vrijwillig engagement van ondernemingen. Dit betekent dat het bij MVO gaat om initiatieven bovenop het nakomen van bestaande wetgeving.
3. Systematische integratie van economische, sociale en milieuoverwegingen in de gehele bedrijfsvoering.
 - Bij MVO wordt gestreefd naar het creëren van meerwaarde in drie dimensies. Dit wordt ook wel de 'Triple Bottom Line' genoemd, verwijzend naar de 3 P's 'profit, people en planet':
 - Profit verwijst naar de economische dimensie van ondernemen: het voortbrengen van goederen en diensten met winst als maatstaf voor de maatschappelijke waardering ervan.
 - People behandelt de sociale dimensie van ondernemen: de gevolgen van ondernemen voor mensen, zowel binnen als buiten de onderneming.
 - Planet is de milieudimensie van ondernemen: de effecten van ondernemen op het natuurlijke leefmilieu.
 - Het in acht nemen van de drie dimensies moet op een geïntegreerde manier gebeuren. De 3 P's staan niet los van elkaar, maar beïnvloeden elkaar, vullen elkaar aan en komen soms in conflict met elkaar. Het zoeken naar een evenwicht tussen de drie dimensies is dan ook één van de grote uitdagingen waar maatschappelijk verantwoorde ondernemingen voor staan.
 - Bovendien moeten de 3 P's op systematische wijze worden meegenomen in de gehele bedrijfsvoering. MVO is een consequent toepassen van de drie dimensies in alle facetten van de bedrijfsvoering en de kernactiviteiten van de onderneming. MVO is dus veel meer dan maatschappelijke betrokkenheid of liefdadigheid (hoewel dit deel kan uitmaken van de maatschappelijke verantwoordelijkheid), want het gaat over het beleid en het handelen van de onderneming in al haar facetten.
4. MVO vindt plaats in overleg en dialoog met de stakeholders. Een onderneming zal geen goed beleid kunnen voeren op economisch, sociaal en milieugebied, als ze niet op de hoogte is van de noden en verwachtingen van de samenleving en haar stakeholders. Overleg en dialoog met de stakeholders is dan ook een essentieel onderdeel van MVO. Bovendien is het betrekken van stakeholders een vorm van kwaliteitsgarantie: het zorgt ervoor dat MVO niet vrijblijvend is voor ondernemingen. Dit zijn de stakeholders of belanghebbenden van de onderneming:
 - aandeelhouders (de stockholders);
 - werknemers;
 - toeleveranciers;
 - klanten;
 - consumenten;
 - de lokale gemeenschap waarin men onderneemt;
 - milieuverenigingen en andere NGO's (Niet Gouvernementele Organisaties).

Recent worden de principes van MVO verbreed naar iedereen die organiseert of onderneemt. Ook een publieke instantie, social of non-profit organisatie kan haar management maatschappelijk verantwoord 'organiseren'.

4.2. Regelgeving

Er is op dit moment geen Belgische regelgeving die MVO in zijn totaliteit behandelt. Wel zijn er diverse internationale initiatieven, richtlijnen en codes die vorm geven aan de principes van MVO.

Zo ontwikkelde de OESO in 1976 de Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (herzien in 1991 en 2000) en verscheen in 1977 de IAO Tripartiete Verklaring van Principes betreffende Multinationale Ondernemingen en Sociaal Beleid. Deze principes werden goedgekeurd op het niveau van de regeringen en gelden als aanbeveling voor bedrijven.

MVO komt sinds 2000 nadrukkelijk op de **Europese agenda**. De EU stelt dat Europese initiatieven moeten kaderen binnen de OESO Richtlijnen, de IAO Tripartiete verklaring en de UN Global Compact. Dit laatste is een initiatief uit 2000 van toenmalig VN secretaris-generaal Kofi Annan om bedrijven, VN-organisaties, vakbonden en het maatschappelijk middenveld te verbinden in de bevordering van tien beginselen op het gebied van mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieubescherming en corruptiebestrijding.

In 2001 publiceerde de Europese Commissie het groenboek "De bevordering van een Europees kader voor de sociale verantwoordelijkheid van bedrijven". Het doel van dit groenboek is het debat over de sociale verantwoordelijkheid van bedrijven op nationaal, Europees en internationaal vlak aan te wakkeren en het standpunt van alle betrokken partijen in te winnen. In 2002 verscheen een eerste communicatie van de Commissie betreffende de communautaire strategie ter bevordering van MVO.

Mededeling van de Europese Commissie van 22 maart 2006 aan het Europees Parlement, de Raad en het Europees Economisch en Sociaal Comité, Tenuitvoerlegging van het partnerschap voor groei en werkgelegenheid: Europa moet een voorbeeld worden op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen, (COM(2006) 0136);

In haar mededeling van 22 maart erkent de Europese Commissie dat ondernemingen een hoofdrol hebben inzake MVO enerzijds en dat MVO een cruciale rol voor duurzame ontwikkeling kan spelen en tegelijk het innovatiepotentieel en het concurrentievermogen van Europa kan versterken anderzijds. Daarom ondersteunt het de oprichting van een 'Europees Verbond voor MVO', een open associatie van Europese ondernemingen met als doel de aanvaarding van MVO te bevorderen.

Resolutie van het Europees Parlement van 13 maart 2007 over maatschappelijk verantwoord ondernemen: een nieuw partnerschap. (P6_TA(2007)0062);

Deze resolutie stelt onder meer dat MVO kan worden ondersteund door sociale en milieucriteria bij mogelijke leveranciers te bevorderen.

In 2011 kondigde de Europese Commissie een nieuw initiatief aan.

De conceptontwikkeling van MVO kwam in **België** eind jaren '90 op gang en kende in 2006 een mijlpaal met de ontwikkeling van het **Belgisch Referentiekader MVO**. Het Referentiekader leidde later in 2006 tot een **Federaal Actieplan MVO**. Het Actieplan heeft als hoofddoelstelling door middel van overheidsacties MVO in België te stimuleren, te faciliteren en de kwaliteit ervan te bevorderen.

Sinds 2000 staat MVO op de **Vlaamse beleidsagenda**. Het Vlaamse beleid kadert binnen de globale en Europese initiatieven rond duurzame ontwikkeling en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Vlaanderen heeft in het Pact 2020 zijn ambitie uitgesproken om tegen 2020 MVO algemeen te verspreiden door meer en meer organisaties en ondernemingen maatschappelijke verantwoordelijkheid te laten opnemen. Door meer duurzame organisatievormen, producten en diensten te bevorderen wil de Vlaamse regering ook het creatieve, innovatieve en ondernemende karakter van onze maatschappij verhogen. **Vlaanderen in Actie** versterkt zo de belangrijke strategische rol die bedrijven kunnen spelen in de bevordering van duurzame ontwikkeling en de uitvoering van de hierop gerichte beleidsstrategieën.

Een overzicht van acties binnen het Vlaamse beleid MVO vindt u [hier](#) terug.

4.3. Instrumenten

Sinds 2005 ondersteunt de Vlaamse overheid de website www.mvovlaanderen.be. Hierop kan u per sector en per thema relevante informatie, goede praktijken en actoren op het terrein terugvinden. Regelmatig worden sessies rond MVO georganiseerd in het kader van MVO Vlaanderen. Een overzicht van sessies vindt u op de website terug.

Een overzicht van diverse labels, standaarden en codes die sociale aspecten bevatten vindt u [hier](#). U leest er een korte inhoudelijke beschrijving en informatie over de totstandkoming.

We vermelden nog twee relevante internationaal gevalideerde instrumenten op vlak van MVO.

De **ISO 26 000 management richtlijn**, die tot stand kwam via een wereldwijde consultatie van 6 groepen stakeholders (industrie, vakbonden, overheid, NGO's, consumenten en een restcategorie met o.a. onderzoekers en dienstverleners), biedt een kader voor het vertalen van internationale afspraken naar implementatie van MVO in de dagelijkse bedrijfsvoering van organisaties. ISO 26 000 biedt richtlijnen op vlak van onder meer de principes, concepten, definities, stakeholder-engagement en implementatie van MVO. Het wil op die manier een 'common ground' creëren. ISO 26 000 is geen managementsysteem op zich en is op heden niet certificeerbaar. Het is echter wel verenigbaar met managementsystemen en biedt een internationaal gevalideerde basis voor MVO.

Het '**Global Reporting Initiative**' (GRI) is een internationale organisatie die richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving opstelt. Een organisatie kan hierdoor transparant communiceren over haar ecologische, sociale en economische prestatie. GRI voorziet ook in een aantal handvaten voor specifieke doelgroepen (bvb. in de vorm van sectorsupplementen) en in verificatie op diverse performantieniveaus.

HOOFDSTUK 3

De verschillende mogelijkheden om sociale criteria in te schrijven in overheidsopdrachten

In dit onderdeel worden de volgende stadia van een gunningsprocedure toegelicht:

- de (facultatieve) marktverkenning (3.2.);
- de omschrijving van het voorwerp van de opdracht (3.3);
- de keuze van de technische specificaties (3.4);
- de selectie van de kandidaten of inschrijvers (3.5);
- de gunning van de opdracht (3.6);
- de uitvoering van de opdracht (3.7).

Er wordt telkens onderzocht of er in een specifieke fase rekening kan gehouden worden met sociale overwegingen. Waar mogelijk worden er ook voorbeelden gegeven. In de gele kaders worden heel wat voorbeelden, tips, mogelijke situaties gegeven. In de roze kaders worden meer concrete, buitenlandse cases toegelicht.

1. Goed van start gaan

1.1. Algemene aandachtspunten bij het gebruik van sociale criteria

- De criteria moeten ambitieus zijn en sociale innovatie stimuleren. Er moet echter een voldoende groot marktaanbod zijn om aan de vraag van de betrokken overheden te voldoen;
- De criteria mogen niet tegenstrijdig zijn met het gevoerde beleid en met wetgeving;
- De criteria dienen zo specifiek mogelijk te worden geformuleerd;

Let ook op alternatieve manieren om het beoogde sociaal beleid te voeren. Kan het beleid met een passend gebruik van middelen (gedeeltelijk) via overheidsopdrachten worden uitgevoerd of is er een effectievere manier om het beleid uit te voeren met andere ter beschikking van de aanbestedende dienst staande instrumenten (zoals regelgeving, subsidiebeleid, fiscale stimuli,...)?

1.2. Tips en ondersteuning

- Maak gebruik van de expertise die binnen de Vlaamse overheid beschikbaar is.
 - Op vlak van duurzame overheidsopdrachten is er voor entiteiten die behoren tot de Vlaamse overheid een **helpdesk** beschikbaar binnen het Departement Bestuurszaken, afdeling Overheidsopdrachten⁵.
 - De **cel duurzame Ontwikkeling** binnen de DAR coördineert het actieplan Duurzame Overheidsopdrachten. Bij hen kan u terecht voor algemene informatie.
 - De cel **Gelijke Kansen** binnen de DAR coördineert het **Gelijke Kansenbeleid** van de Vlaamse Overheid. Bij hen kan u terecht voor algemene **informatie**.

⁵ U kan de helpdesk contacteren via volgende kanalen: duurzaambesteden@vlaanderen.be of 02 553 76 56.

- De **VDAB** is als arbeidsmarktregisseur verantwoordelijk voor de bemiddeling van werkzoekenden en de uitvoering van een heel aantal tewerkstellingsprogramma's.
- Ook buiten de overheid is uiteraard veel kennis aanwezig die kan helpen bij bijvoorbeeld de marktverkenning. Zowel NGO's als werkgevers- en werknemersorganisaties beschikken over relevante informatie in het kader van (sociaal) duurzaamheidsbeleid bij ondernemingen.
- Denk na over de mogelijke sociale effecten die u wil bereiken. Hoe zullen deze in kaart worden gebracht? Kaderen ze in het beleid van de Vlaamse overheid terzake? Welke effecten hebben ze op de aanbodzijde? Hoe duurzaam zijn deze effecten? ...
- Besteed voldoende aandacht aan gerichte communicatie met de aanbodzijde.

2. Marktverkenning

Om het voorwerp van uw opdracht exact te kunnen omschrijven, moet u een zeker inzicht in de markt hebben. Het vinden van sociaal verantwoorde alternatieven ligt hierbij niet altijd voor de hand en zal vaak wat zoekwerk vereisen. Op het ogenblik dat een overheid tot de opdrachtoomschrijving wil overgaan, is ze niet altijd voldoende technisch onderlegd of voldoende op de hoogte van wat de markt te bieden heeft, om die goed te kunnen aanpakken. Vooral het opmaken van een goed bestek qua technische of inhoudelijke eisen, doelstellingen of middelen kan voor uitdagingen zorgen. Weten hoeveel mogelijke kandidaten er op de markt zijn en wat de aard van de ondernemingen is, kan de overheid al een eind op weg helpen. In een erg concurrentiële markt zal het wellicht wat makkelijker zijn om in het bestek extra eisen op te leggen zonder dat deze de gunning en uitvoering van de opdracht hypothekeren. Een meer specifieke vraag is of de markt kan voldoen aan de sociale criteria die de overheid wenst te realiseren.

Daarom is het mogelijk om vooraf over te gaan tot een **verkenning van de markt** (actieve vorm) of tot een raadpleging van de markt via een bekendmaking (passieve vorm).

Een marktverkenning houdt bij voorkeur een zo ruim mogelijke consultatie van de markt in. Het initiatief daartoe en de uitwerking daarvan gaan volledig uit van de overheid zelf en een voorafgaande bekendmaking is niet vereist.

Bij een actieve marktverkenning doet de overheid prospectie (door het afleggen van bedrijfsbezoeken, het uitnodigen van experts op een besloten vergadering of werkgroep,...) en richt zij zich naar zoveel mogelijk marktspelers.

Bij een passieve marktraadpleging lanceert de overheid een oproep en wacht zij de reacties van de marktspelers af. Dergelijke consultaties gebeuren vaak aan de hand van een oproep tot informatieverstrekking in algemene of vaktijdschriften.

Dergelijke verkenning of raadpleging vormt op zichzelf geen overheidsopdracht omdat er geen overeenkomst uit voortvloeit; ze is ook nergens in de overheidsopdrachtenreglementering opgenomen en dient voorzichtig te worden aangepakt.

Men mag bij die contactname zeker geen mededeling doen van de precieze voorwaarden van de opdracht, zoals strategische gegevens, draagwijdte van de opdracht, inhoudelijke specificaties, raming, timing, prijsvoorwaarden, enz. Ook het respect voor de gelijke behandeling moet voorop staan waarbij elke vorm van mededingingsbeperking of favoritisme moet worden uitgesloten. Dit kan door in plaats van individuele bedrijven of marktspelers te bevragen bijvoorbeeld de sector- of beroepsorganisaties te raadplegen.

Via een marktverkenning kan de aanbestedende overheid een inzicht trachten te verwerven in de verschillende mogelijkheden van de markt op het vlak van sociale criteria. Ze kan zo nagaan welke sociale aspecten of innovaties volgens de aanbieders op de markt mogelijk of aanwezig zijn, en op die manier positieve tendensen in bepaalde markten of sectoren via overheidsopdrachten mee ondersteunen.

Op basis van de marktverkenning kan de aanbestedende overheid vragen om sociaal verantwoorde varianten in te dienen. De indieners kunnen dan op vraag van de aanbestedende overheid of op eigen initiatief varianten uitwerken die meer aandacht besteden aan het sociale luik. Meer informatie over het werken met varianten volgt onder *Varianten*.

Men wil in een overheidsopdracht gendergelijkheid garanderen. Om te zien wat haalbaar is, wordt via een marktverkenning nagegaan of het genderspect kan worden opgenomen in de opdrachtschrijving. Men verzamelt en analyseert informatie aan de hand van fact-sheets, genderstatistieken en onderzoeken en overlegt eventueel met sector- of beroepsorganisaties of de geformuleerde verwachtingen haalbaar zijn. Daarna wordt de manier bepaald waarop de genderspecten in de opdracht kunnen worden ingelast en worden de mogelijke uitvoeringsvoorwaarden bepaald.

Voorbeeld – Zweden

Om overheidsaanbestedingen beter toegankelijk te maken voor kmo's, sociaal-economische organisaties en organisaties die met kansarme groepen werken, verwerkt de Zweedse sociale verzekeringsdienst de deelneming van deze groepen soms in zijn initiële aanbestedingsonderzoek om hun specifieke problemen beter in acht te kunnen nemen bij het opstellen van het aanbestedingsdossier. Om het risico van niet-naleving van sociale normen vast te stellen, analyseert de dienst de risico's bij aanvang van de aanbestedingsprocedure. Bij de aanbesteding van bijvoorbeeld schoonmaakdiensten wordt het risico op niet-naleving van wetgeving inzake arbeidsomstandigheden hoog ingeschat. (Sociaal kopen, EC, p.16)

- Er zijn in Vlaanderen verschillende beroepen waarvoor men moeilijk personeel vindt (bijvoorbeeld technisch onderhoud, instapberoepen in de bouwsector of de social profit). De overheid kan via een overheidsopdracht rekening houden met deze **knelpuntberoepen**. Een marktverkenning zou hier kunnen aangewend worden om na te gaan of er in het kader van de overheidsopdracht die ze van plan is uit te besteden, knelpuntberoepen kunnen en moeten ingevuld worden. Om het knelpuntberoep aantrekkelijker te maken en de openstaande vacatures in te vullen, kan de aanbestedende overheid on-the-job-opleidingen opnemen in haar bestek zodat een werkloze of een jongere via een opleiding een specifiek knelpuntberoep wordt aangeleerd.
- Actief zoeken of het voorwerp van de opdracht ook wordt aangeboden door een onderneming uit de sociale economie. Stel dat de aanbestedende overheid onderhoudswerken wil laten uitvoeren, dan kan ze via een marktverkenning nagaan of en hoeveel sociale economieondernemingen deze uitvoeren.
- Besteedt u de organisatie van een evenement, een studiedag of congres uit? Heb dan op voorhand aandacht voor de toegankelijkheid van het evenement voor personen met een beperking. Ga via marktverkenning of raadpleging bijvoorbeeld na of er in de omgeving waar u het evenement wil laten doorgaan ruimten zijn die tegelijkertijd bemeten zijn op de noden van uw evenement en die van de rolstoelgebruikers die uw evenement zullen bijwonen.
- Voor men aanschrijft, kan de aanbestedende overheid onderzoeken of men meer diversiteit in de aanschrijvers kan brengen. Zo kan vooraf worden nagegaan of ook KMO's, vzw's of ondernemers uit de kansengroepen wel voldoende vertegenwoordigd zijn.
- De marktverkenning biedt ook de mogelijkheid om na te gaan of er, voor het softwarepakket dat u wenst aan te kopen, een alternatief op de markt is dat werd aangepast aan de specifieke noden van mensen met een visuele handicap.

3. Omschrijving van het voorwerp van de opdracht

Er zijn vaak verschillende manieren om de behoefte van een aanbestedende overheid in te vullen. Het is daarbij belangrijk om verder te denken dan de onmiddellijk voor de hand liggende oplossing of de onmiddellijke vraag (koop X aan), en alle mogelijke oplossingen voor de behoeften te onderzoeken om hieruit een sociaal verantwoorde keuze te maken. U moet er hierbij wel over waken dat u door de omschrijving van het voorwerp van uw opdracht geen bedrijven discrimineert en in regel blijft met de basisbeginselen (het transparantiebeginsel, gelijkheidsbeginsel, mededinging,...).

Wat we precies willen aankopen, zal in de meeste gevallen bepalen of een opdracht geschikt is om er sociale criteria in op te nemen. Bij overheidsopdrachten voor werken en diensten zijn er vaak meer mogelijkheden om sociale criteria op te nemen. Zeker als men doelstellingen op het vlak van sociale inclusie wenst na te streven. Zo sluiten bepaalde diensten beter aan bij activiteiten waar er bijkomende mogelijkheden zijn voor tewerkstelling, opleiding, of werkervaring van kansengroepen. Voor sommige taken die minder specifieke competenties vanwege de opdrachtnemer vereisen, kan men bijvoorbeeld sneller een beroep doen op een onderneming uit de sociale economie. Ook op het vlak van de inschakeling van bijvoorbeeld laaggeschoolden op de werkvloer zijn er meer mogelijkheden in het geval van werken en diensten.

Toch kan men ook bij leveringen een aantal sociale criteria opnemen. Ze houden dan meestal verband met de arbeidsomstandigheden in de keten, zoals het respecteren van de basisconventies van de IAO. Hierbij is het van belang na te gaan bij welke producten zich mogelijk sociale problemen kunnen voordoen binnen de keten, bijvoorbeeld bij ontginning en productie in bepaalde landen waar arbeidsrechten worden geschonden, veiligheidsproblemen of kinderarbeid zich voordoen, ...

Bedrijven die activiteiten verrichten die toegankelijk zijn voor kansengroepen, putten soms zelf al uit de kansengroepen. In dit geval kan de overheid zich richten op andere sociale eisen (diversiteitsplan, gelijkheidsplan m/v, betere combinatie arbeid en privé, opleiding op de werkvloer,...) dan die tewerkstelling van kansengroepen, omdat deze doelstelling misschien reeds in hoge mate gerealiseerd wordt. Voor de realisatie van sociale criteria in overheidsopdrachten, zeker voor wat betreft de inschakeling van kansengroepen bij de dienstverleners, is het essentieel dat men dus rekening houdt met een aantal mogelijke ongewenste effecten. Zo mogen bestaande stage- of arbeidsplaatsen niet in het gedrang komen.

3.1. Gelijke kansen man-vrouw

- Uitvoeren van een studie ter onderzoek van de discriminatie tussen mannen en vrouwen
- Ontwikkelen van een campagne ter bevordering van de gelijke kansen tussen man en vrouw

3.2. Diversiteit

- Leveringen van halal- of koosjer voedsel
- Levering van vetarm of vegetarisch eten
- Vertaling van veiligheidsvoorschriften in de talen van de meeste minderheidsgroepen in België (waar de bijzondere situatie dit toelaat)
- Een campagne om de bevolking aan te zetten tot meer lezen en meer bibliotheekbezoek met aandacht voor toegankelijk taalgebruik ten aanzien van laaggeletterden

3.3. Integrale toegankelijkheid

- Voor de uitvoering van een overheidsopdracht voor (infrastructuur)werken zal u als opdrachtgever vaak zelf een gedetailleerd lastenboek moeten opmaken. Zorg bij de uitwerking hiervan voor een toegankelijk eindresultaat.
- Het bouwen van een lagere school volgens het principe van het 'ontwerp voor alle gebruikers' (*design for all*). Het gebouw moet voor alle gebruikers toegankelijk en bruikbaar zijn, bv. ook voor mensen met een handicap.
- De druk van een brochure met aandacht voor integrale toegankelijkheid, zowel naar vorm (lettertype, kleurgebruik, ...) als naar inhoud.

Concrete tips en criteria kan u terugvinden in het document "[richtlijnen voor toegankelijke communicatie](#)".

3.4. IT-toegankelijkheid

- De ontwikkeling van een website die IT-toegankelijk is en meer bepaald voldoet aan de basiscriteria van het AnySurfer label.

De Vlaamse regering besliste op 11 juni 2004 dat de websites die u als Vlaams bestuur laat ontwikkelen minimaal moeten voldoen aan het AnySurfer label. Het is nuttig in de omschrijving van de opdracht kort te verwijzen naar deze belangrijke minimumeis.*

*Het Anysurfer label garandeert dat de te ontwikkelen website voor iedereen bruikbaar zal zijn, ook voor slechtzienden, blinden, kleurenblinden, ouderen, en personen met een auditieve of motorische handicap. De richtlijnen zijn terug te vinden via www.anysurfer.be en worden gepreciseerd in de [Omzendbrief van 29 februari 2008](#) over de toegankelijkheid van websites**. Meer info m.b.t. het label en de WCAG-normen vind je in het algemeen deel van deze leidraad, Hoofdstuk 2 punt 2.3.*

* Voor meer info hieromtrent, zie www.bestuurszaken.be/toeweb

** www.bestuurszaken.be/RZB_DVO_2008_2bis

3.5. Eerlijke en duurzame handel

Als men thee wil laten leveren, kan de aanbestedende overheid als voorwerp bijvoorbeeld thee vragen die afkomstig is uit duurzame handel of uit Eerlijke Handel.

3.6. Non-stereotiepe communicatie

Men kan een studie laten uitvoeren naar non-stereotiepe communicatie: wat zijn de oorzaken van stereotiepe communicatie, valkuilen, oplossingen, preventiemiddelen,...

3.7. Inschakeling van kansengroepen

Men kan als titel voor voorwerp gebruiken:

- Het onderhoud en de schoonmaak van speelpleinen met inschakeling van langdurig werklozen
- Het leveren van drukwerk door een sociale inschakelingsonderneming (zie ook *Hoofdstuk 3 punt 5.1.2.* van deze leidraad)
- Het bouwen van een ondergrondse parking, met het verzorgen van on-the-job-opleiding op de werf. Het voorwerp wordt dan nader omschreven in de technische specificaties.

4. Technische specificaties

4.1. Algemeen

Zodra de aanbestedende overheid het voorwerp van de opdracht heeft vastgesteld, moet zij dit omzetten in meetbare technische specificaties. De technische specificaties bevatten alle kwaliteitsvereisten waaraan een werk, levering of dienst volgens de aanbestedende overheid moet voldoen. Deze technische specificaties bevatten objectieve gegevens over het voorwerp van de opdracht en moeten daarom aan het voorwerp worden gekoppeld.

Indien de aanbestedende overheid verschillende sociale alternatieven voor leveringen, diensten of werken in overweging wil nemen, kan ze varianten vragen.

4.1.1. Gelijke kansen man-vrouw

- Een stad wil het uitbaten van een sportcentrum uitbesteden. De stad heeft na consultatie in de wijk geconstateerd dat vrouwen ondervertegenwoordigd zijn in het gebruik van de faciliteiten. In de overheidsopdracht kan zij specificaties opnemen die bepalen dat deze faciliteiten toegankelijker worden voor deze specifieke doelgroep. Zo kan zij bepalen dat gemiddeld per jaar minimaal 35% van de gebruikers vrouwen zouden moeten zijn, en dat deze doelstelling gerealiseerd moet worden na een inlooperperiode van X maanden. Aangezien de doelstelling van 35% verplicht moet gehaald worden, is het aangewezen de resultaten van de opdrachtnemer tijdens de uitvoering op regelmatige tijdstippen te controleren. Indien hij de verplichte resultaten niet haalt, dienen er sancties te worden opgelegd.

We geven hier ook al mee dat een alternatief voor het hanteren van een minimumpercentage, het vooropstellen van een doelpercentage is. Dit kan evenwel enkel onder de gunningscriteria (zie *Hoofdstuk 3 punt 6.4.1.*). De technische specificaties zijn daarvoor ongeschikt omdat ze een "harde" minimumeis opleggen die door de inschrijvers *moet* worden voldaan om een regelmatige offerte in te dienen.

4.1.2. Diversiteit

- De vereiste om een aantal gebruikershandleidingen voor verwarmingsinstallaties beschikbaar te stellen in grootdruk, in braille en in een aantal moedertalen van minderheden is toegelaten. Het doel is om het aantal ongelukken met installaties te verminderen door deze categorieën van mensen beter te informeren over hoe ze de installaties moeten gebruiken.
- Een overheid wil een stadsmagazine laten publiceren. Grote steden hebben meestal een grote diversiteit aan inwoners. Om de communicatie naar alle inwoners zo vlot mogelijk te laten verlopen, kan men in de technische specificaties zetten dat het stadsmagazine in zijn beeldkeuze een spiegel van de samenleving moet zijn.

4.1.3. Integrale toegankelijkheid

- Indien de aanbestedende overheid een constructie wil laten bouwen die publiek toegankelijk is en waarvoor een stedenbouwkundige vergunning vereist is, moet het besluit van de Vlaamse Regering van 05 juni 2009 tot vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening betreffende de toegankelijkheid worden nageleefd. Dit besluit bepaalt de afmetingen van looppaden, hellingspercentages, afmetingen van deuropeningen, bepalingen over parkeerplaatsen,...
- Zo wordt er bijvoorbeeld bepaald dat de breedte van een looppad dat zich niet tussen binnenmuren bevindt, minstens 150 cm moet bedragen. Dergelijke technische bepalingen moeten in de technische specificaties van het bestek worden opgenomen.
- Bij de organisatie van een evenement kan aandacht voor de toegankelijkheid voor personen met een handicap worden ingebouwd. Men kan in de technische specificaties eisen dat Intro vzw wordt geraadpleegd. Deze vzw geeft ondersteuning bij de praktische uitwerking van deze toegankelijkheid.

4.1.4. IT-toegankelijkheid

- Indien het voorwerp van de overheidsopdracht erin bestaat een nieuwe website te ontwikkelen, moet het bestek technische specificaties bevatten die gebaseerd zijn op het AnySurfer-label.

De technische specificatie kan er o.m. als volgt uitzien:

“Om de toegankelijkheid te waarborgen, moet de website minimaal voldoen aan de AnySurfer-basisrichtlijnen (www.anysurfer.be/nl/richtlijnen) of richtlijnen daarmee gelijkwaardig, zoals bijvoorbeeld de WCAG-normen.”

4.1.5. Duurzame en Eerlijke Handel

De eis in de technische specificaties dat de te leveren koffie afkomstig moet zijn uit Eerlijke Handel is, omwille van zijn zwakke band met het voorwerp van de opdracht, niet evident. Eisen rond duurzame en Eerlijke Handel zijn dan ook veeleer op hun plaats in de gunningscriteria en de uitvoeringsvoorwaarden.

Toch is het in specifieke situaties niet onmogelijk om in de technische specificaties iets op te nemen rond Eerlijke Handel. De opdracht die wordt uitgeschreven voor het voorzien van catering op een evenement ter promotie van Fair Trade producten kan als technische specificatie bevatten dat de te serveren koffie afkomstig is uit Eerlijke Handel. In dergelijk geval is de band met het voorwerp van de opdracht immers voldoende sterk. Dezelfde technische specificatie vooropstellen m.b.t. de catering op een evenement bij de opening van een nieuwe havensluis kan ter vergelijking niet. De band met het voorwerp van de opdracht is in dergelijk geval immers veel minder groot.

4.1.6. Non-stereotiepe communicatie

- Een aanbestedende overheid wil campagne voeren om knelpuntberoepen (bijvoorbeeld managementassistent, schrijnwerker, vrachtwagenbestuurder, kok, strijker, kapper,...) aantrekkelijker te maken. Bij de beroepen managementassistent en strijker denkt men vaak automatisch dat het 'vrouwelijke' beroepen betreft. Om stereotiepe beeldvorming hier tegen te gaan, kan men in de technische specificaties opnemen dat de opdrachtnemer bijvoorbeeld mannelijke managementassistenten als campagnebeeld moet hanteren.
- Een aanbestedende overheid wil campagne voeren ter bevordering van het ondernemerschap. Hierbij kan men aandacht vragen voor diversiteit binnen de groep van ondernemers en voor een non-stereotiepe beeldvorming van de ondernemers.

4.1.7. Inschakeling van kansengroepen

Een ander voorbeeld van een sociaal aspect is de 'on the job'-opleiding van laaggeschoolde werklozen op voorwaarde dat die deel uitmaakt van het voorwerp van de opdracht. Het voorzien in 'on the job-opleidingen' moet dus een primair doel van de opdracht zijn, en geen secundair. De specificaties kunnen nader bepalen welke de minimale leerinhoud is, wat de eisen inzake begeleiding of de modaliteiten van de rapportering zijn.

4.2. Varianten

Vooraleer de sociale varianten worden besproken, is het nuttig om een kort overzicht te geven van de verschillende soorten varianten. Er zijn drie soorten: de verplichte, de toegestane en de vrije varianten.

Verplichte varianten:

Normaliter worden verplichte varianten enkel aangewend bij standaardgunningsprocedures. Het bestek legt deze op en omschrijft hun voorwerp, aard en draagwijdte. De inschrijvers zijn verplicht om een offerte in te dienen voor het basisontwerp én een offerte voor elke opgelegde variëteit. Niet inschrijven voor alle ontwerpen betekent voor die inschrijver de onregelmatigheid van al zijn ingediende offertes.

Toegestane varianten:

Normaliter worden toegestane varianten enkel aangewend bij standaardgunningsprocedures. Hier gelden dezelfde regels als bij de verplichte varianten, behalve dat het indienen van een offerte voor de varianten niet verplicht is. Uiteraard verhoogt een inschrijver zijn kansen door toch voor de varianten in te schrijven. Alleen offertes indienen voor de varianten is daarentegen niet geoorloofd.

Vrije varianten:

Deze zijn enkel mogelijk bij offerteaanvragen en onderhandelingsprocedures. Het bestek moet evenwel de minimumvoorwaarden vermelden waaraan ze dienen te voldoen en dus de facto vrije varianten expliciet toestaan. Voor het overige gaat het initiatief puur uit van de inschrijvers.

Het is mogelijk dat de aanbestedende overheid een inzicht wil krijgen in de verschillende mogelijkheden van de markt op het vlak van sociale criteria en hiervoor vraagt om sociaal verantwoorde varianten in te dienen.

Alle ingediende offertes kunnen dan vergeleken worden op basis van hetzelfde pakket gunningscriteria. De varianten laten dus toe een vergelijking te maken tussen de standaard oplossingen en de varianten.

De producten en de diensten die meer aandacht besteden aan het sociale luik kunnen mogelijk duurder zijn dan andere producten en diensten. Wanneer aanbestedende diensten het voorwerp van een opdracht definiëren, moeten zij een evenwicht zien te vinden tussen hun financiële overwegingen enerzijds, en hun sociale doelstellingen anderzijds. Het gebruik van varianten laat aanbestedende diensten toe om af te wegen welke keuze het best rekening houdt met beide aspecten.

Catering:

Stel dat de standaardcatering bestaat uit:

- dranken: water, koffie, thee, fruitsap
- broodjes: sandwiches, bruine broodjes, witte broodjes, boterhammen
- beleg: kaas (geitenkaas, belegen kaas), vlees (hesp, salami), gerookte zalm

De aanbestedende overheid kan inschrijvers toelaten om naast de standaardofferte ook vrije varianten in te dienen. Zo kunnen inschrijvers bijvoorbeeld een variant indienen waar rekening wordt gehouden met koosjer of halal-eten, biologisch voedsel, vegetarisch voedsel, ...

4.3. Sociale standaarden, normen en labels

Voor een goed begrip is het aangewezen deze drie begrippen eerst nog even te verduidelijken. Een standaard of norm is een technische specificatie die door een erkende instelling met normatieve activiteiten met het oog op een herhaalde en voortdurende toepassing is goedgekeurd. De norm of standaard weerspiegelt de regels van goed vakmanschap met betrekking tot een product, dienst of productieproces.

Een label daarentegen gaat over meer dan alleen de technische specificaties van een product of dienst. Het kan gaan over de (sociale) omstandigheden waarin een goed gemaakt is of over het feit of het product eerlijk verhandeld is.

De aanbestedende overheid kan niet eisen dat een product een bepaald label draagt, maar kan wel relevante duurzaamheidscriteria van een label in de technische voorschriften opnemen. De aanbestedende overheid gebruikt dan enkel die onderliggende criteria van het label die verband houden met de kenmerken, de prestaties of het productieproces van het product of dienst.

De aanbestedende overheid kan meegeven welke labels worden geacht te voldoen aan de specificaties. Bij de aanduiding van de labels die zij aanvaardt als afdoende bewijs dat aan de in het bestek gestelde voorwaarden voldaan wordt, is enige voorzichtigheid geboden. Elk ander (gelijkwaardig) bewijsmiddel moet eveneens aanvaard worden.

Zo zijn de SA8000-normen wel breder (ze hebben geen betrekking op één product maar op de onderneming, ze betreffen ook een ruimere waaier aan sociale aspecten) dan die van het Belgisch Sociaal Label, maar anderzijds slaat het Belgisch Sociaal Label wel op de volledige productieketen. Het Belgisch Sociaal label is dus tegelijkertijd ruimer én enger dan de SA8000-normen.

Een overzicht van diverse producten en diensten waarvoor labelings- of coderingsinitiatieven bestaan met sociale aspecten vindt u [hier](#).

5. Selectiecriteria

Selectiecriteria hebben steeds betrekking op de geschiktheid van de kandidaat of inschrijver om een opdracht uit te voeren. Dit in tegenstelling tot de technische specificaties en de gunningscriteria, die betrekking hebben op de inhoudelijke waarde van de offertes. Voor wat de selectiecriteria betreft, wordt een onderscheid gemaakt tussen uitsluitingscriteria en kwalitatieve selectiecriteria.

5.1. Uitsluitingsfase of betrouwbaarheidscriteria

5.1.1. Algemeen

De overheid is wettelijk verplicht de toegang te weigeren aan een deelnemer indien deze definitief veroordeeld is voor:

- deelname aan een criminele organisatie;
- omkoping;
- fraude;
- witwassen van geld.

Een inschrijver kan ook, ongeacht het stadium van de procedure, uitgesloten worden van deelneming aan een opdracht indien hij:

- 1° in staat van faillissement of van vereffening verkeert, zijn werkzaamheden heeft gestaakt of een gerechtelijk akkoord heeft bekomen, of in een overeenstemmende toestand verkeert als gevolg van een gelijkaardige procedure die bestaat in de nationale wetgevingen en reglementeringen;
- 2° aangifte heeft gedaan van zijn faillissement, voor hem een procedure van vereffening of van gerechtelijk akkoord aanhangig is of het voorwerp is van een gelijkaardige procedure bestaande in de nationale wetgevingen en reglementeringen;
- 3° bij een vonnis dat in kracht van gewijsde is gegaan, veroordeeld is voor een misdrijf dat zijn professionele integriteit aantast;
- 4° bij zijn beroepsuitoefening een ernstige fout heeft begaan, vastgesteld op elke grond die de aanbestedende overheden aannemelijk kunnen maken;
- 5° niet voldaan heeft aan zijn verplichtingen inzake betaling van zijn bijdragen voor de sociale zekerheid, overeenkomstig de bepalingen van artikel 69bis;
- 6° niet in orde is met de betaling van zijn belastingen overeenkomstig de Belgische wetgeving of die van het land waar hij gevestigd is;
- 7° zich in ernstige mate heeft schuldig gemaakt aan het afleggen van valse verklaringen bij het verstrekken van inlichtingen, opvorderbaar bij toepassing van dit hoofdstuk.

Hierbij worden de uitsluitingsgronden inzake de professionele integriteit nader toegelicht, aangezien deze voor het nemen van sociale overwegingen een bijzondere relevantie vertonen.

Het is mogelijk dat een inschrijver definitief veroordeeld werd voor een misdrijf dat de professionele integriteit aantast. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een overtreding van de sociale wetgeving door de tewerkstelling van illegalen.

Volgende bepaling kan in het bestek opgenomen worden:

Overeenkomstig de Belgische overheidsopdrachtenreglementering heeft de aanbestedende overheid, in elke fase van de gunningsprocedure, de mogelijkheid om de inschrijver of kandidaat uit te sluiten die, bij wijze van een gerechtelijke uitspraak die in kracht van gewijsde is gegaan, veroordeeld werd voor een misdrijf dat zijn professionele integriteit aantast. Het overtreden van strafrechtelijk gesanctioneerde milieu- en sociale wetgeving kan worden geacht een misdrijf te zijn dat de professionele integriteit aantast. Van zodra deze wordt vastgelegd in een in kracht van gewijsde gegaan vonnis of arrest kan deze aangewend worden als uitsluitingsgrond.

Merk hierbij op dat het effectief om een definitieve, in kracht van gewijsde gegane veroordeling dient te gaan. Een inschrijver waartegen een gerechtelijk onderzoek loopt, mag op deze grond niet van de gunningsprocedure uitgesloten worden.

5.1.2. Voorbehouden opdrachten

5.1.2.1. Wet 24 december 1993

In artikel 18 bis, §2 van de wet van 24 december 1993 wordt de mogelijkheid voorzien om opdrachten voor te behouden voor beschutte werkplaatsen of sociale inschakelingsondernemingen.

Artikel 18 bis §2 van de wet van 24 december 1993 bepaalt het volgende:

*“Een aanbestedende overheid kan de deelname aan een gunningsprocedure van een overheidsopdracht die niet onderworpen is aan verplichtingen die voortvloeien uit de Europese richtlijnen of uit een internationale akte inzake overheidsopdrachten **voorbehouden aan beschutte werkplaatsen of sociale inschakelingsondernemingen**, overeenkomstig de beginselen van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap.*

Met beschutte werkplaats wordt bedoeld: de onderneming waarvan de meeste werknemers, omwille van de aard of de ernst van hun handicap, geen beroepsactiviteiten kunnen uitoefenen in normale omstandigheden. Met sociale inschakelingsonderneming wordt bedoeld: de onderneming die voldoet aan de voorwaarden van artikel 59 van de wet van 26 maart 1999 betreffende het Belgische actieplan voor de werkgelegenheid 1998 en houdende diverse bepalingen, of die aan gelijkaardige voorwaarden voldoet in het land van oorsprong van de kandidaat of inschrijver.”

Overeenkomstig voormeld artikel 59 wordt onder ‘sociale inschakelingsonderneming’ verstaan:

“de initiatieven waarvan het sociale doel bestaat uit de socioprofessionele inschakeling van bijzonder moeilijk te plaatsen werkzoekenden, via een activiteit van productie van goederen of diensten, die aan volgende algemene voorwaarden voldoen:

- *de doelgroep moet na de startfase ten belope van ten minste 50% van de totale bezetting aan het werk of in opleiding zijn;*
- *ten minste 10% van het omkaderingspersoneel van de doelgroep moet uit personeel bestaan dat bekwaam is om sociale vormings- en begeleidingsprogramma's te leiden en te ontwikkelen;*
- *de juridische vorm van een vereniging zonder winstoogmerk, coöperatieve vennootschap met sociaal oogmerk of andere rechtsvormen, mits de doeleinden en de finaliteiten sociaal en collectief zijn, hebben aangenomen;*
- *geen meerderheid hebben van de leden van de bestuursorganen die behoren tot de overheidssector;*
- *erkend zijn door de bevoegde overheid.”*

Door een opdracht voor te behouden, verzekert de opdrachtgever zich ervan dat de opdracht wordt uitgevoerd op een sociaal verantwoorde manier. Dergelijke handelswijze biedt echter geen waarborg dat de opdracht tegelijkertijd ook op een milieuverantwoorde manier wordt uitgevoerd. Bij een voorbehouden opdracht zullen daarom nog steeds andere duurzaamheidscriteria gesteld moeten worden om tot een echt duurzame (milieu, sociaal en economisch verantwoorde) opdracht te komen.

Van de toepassing van het artikel kan enkel gebruik worden gemaakt voor de overheidsopdrachten waarvan het totaal geraamde bedrag onder het Europese drempelbedrag⁶ blijft.

Er kan dus een sociale voorkeur worden vooropgesteld door gebruik te maken van art. 18bis, §2, maar het toepassen ervan betekent niet dat de mededinging wordt uitgesloten. Plaatselijke of regionale ondernemingen mogen niet bevoorrecht worden om de plaatselijke arbeidsmarkt te begunstigen. Het is dus zaak een opdracht voor te behouden aan sectoren waarin verschillende beschutte, sociale werkplaatsen of initiatieven van de sociale inschakeleconomie actief zijn. Er mag evenmin gediscrimineerd worden naar locatie.

5.1.2.2. Hoe vermelden in bestek?

In de aankondiging van de opdracht moet vermeld staan dat het een voorbehouden opdracht betreft, namelijk voor beschutte werkplaatsen en/of sociale inschakelingsondernemingen.

Indien u een opdracht wenst voor te behouden dan moet u dit aangeven in de aankondiging van uw opdracht. Daarboven dient u hieromtrent ook een clause te voorzien in de toegangsvereisten van de opdracht:

“De toegang tot de gunningsprocedure is, in overeenstemming met artikel 18 bis van de wet van 24 december 1993, voorbehouden aan beschutte of sociale werkplaatsen en initiatieven van de sociale inschakeleconomie, zoals gedefinieerd in art. 59 van de wet van 26 maart 1999 betreffende het Belgische actieplan voor de werkgelegenheid 1998 en houdende diverse bepalingen, of die aan gelijkaardige voorwaarden voldoen in het land van oorsprong van de kandidaat of inschrijver. Alleen de offertes ingediend door beschutte of sociale werkplaatsen of initiatieven van de sociale inschakeleconomie zullen in aanmerking worden genomen.

De onderneming die een offerte indient, moet het bewijs leveren van haar erkenning als beschutte of sociale werkplaats of als initiatief van de sociale inschakeleconomie, in de zin van de wet van 26 maart 1999 betreffende het Belgische actieplan voor de werkgelegenheid 1998 en houdende diverse bepalingen, of dat ze aan gelijkaardige voorwaarden voldoet indien ze afkomstig is uit een andere lidstaat.”

In de lijst van bij de offerte te voegen stalen, documenten en attesten voegt u ook toe dat de inschrijver moet aantonen dat hij over een erkenning als beschutte of sociale werkplaats of als sociale inschakelingsonderneming beschikt:

“bij de offerte te voegen stalen, documenten en attesten:

- *de documenten waaruit de erkenning blijkt als beschutte of sociale werkplaats of als initiatief van de sociale inschakeleconomie in de zin van de wet van 26 maart 1999 betreffende het Belgische actieplan voor de werkgelegenheid 1998 en houdende diverse bepalingen. Wanneer een onderneming afkomstig uit een andere lidstaat een offerte indient, dan moet deze het bewijs leveren dat ze voldoet aan gelijkaardige voorwaarden in haar land van herkomst.”*

⁶ Vanaf 1 januari 2012 tot 31 december 2013 gelden volgende bedragen:

- Diensten: 200.000 EUR excl. BTW
- Leveringen: 200.000 EUR excl. BTW
- Werken: 5.000.000 EUR, excl. BTW

Eandis stelde in 2011 een bestek op "Isoleren van daken en zoldervloeren" (EAN10AW109). Dit bestek omvat o.a. een sociaal dakisolatieproject, geraamd op € 1 mio dat tot doel heeft het isoleren van een vijfhonderdtal woningen op de particuliere huurmarkt. De doelgroep zijn kansarme huurders met een aardgasbudgetmeter.

Eandis besloot om per infrastructuurgebied twee loten te maken, één lot zonder voorbehouden opdracht en één lot met een voorbehouden opdracht voor de sociale economie. Zodoende kon Eandis de uitvoering van deze dakisolatiewerken door de sociale economie stimuleren en de uitvoering ervan door sociale economie vergelijken met de uitvoering door reguliere isolatie-/bouwbedrijven.

De officiële aankondiging in het Belgisch Staatsblad, afdeling III. Juridische, economische, financiële en technische inlichtingen vermeldde:

III.2.3) Vakbekwaamheid : Inlichtingen en formaliteiten om na te gaan of aan de vereisten is voldaan :

De opdrachten worden deels voorbehouden voor de sociale economie. Dit betreffende de percelen 11 tot en met 20.

Percelen 1 tot en met 10 en percelen 21 tot en met 24 zijn niet voorbehouden voor de sociale economie.

Het bijzonder technisch lastenboek vermeldt het volgende onder punt 1.1. Algemene bepalingen.

Het aankoopdossier bestaat uit 24 percelen. Percelen 1 t.e.m. 10 betreffen het "Isoleren van woningen en coördineren van projecten" in infragebieden, percelen 11 t.e.m. 20 betreffen het "Isoleren van woningen en coördineren van projecten" in infragebieden door sociale economie en percelen 21 t.e.m. 24 omvatten het isoleren van zoldervloeren en daken met en zonder dakrenovatie.

Het voorbehouden van een opdracht garandeert het sociaal verantwoord uitvoeren ervan, maar de overheid geeft daarmee geen stimulans aan andere bedrijven om ook bepaalde sociale maatregelen te nemen. Een variant op de 'voorbehouden opdracht' bestaat erin dat slechts een perceel van een opdracht of een arbeidsintensief gedeelte van de uitvoering van de opdracht (werken of diensten) wordt voorbehouden voor een sociale inschakelingsonderneming in de zin van de wetgeving overheidsopdrachten (art.18bis toegevoegd aan de wet van 24/12/1993 en art.59 van de wet van 26 maart 1999).

Voor Energiesnoeiërs die daken isoleren, kunnen de dakisolatiewerken bijvoorbeeld als aparte percelen aanbesteed worden –al dan niet als voorbehouden opdracht–, als deel van een groter renovatieproject. Dit perceel kan ook nog eens onderverdeeld worden in deelpercelen opdat de reguliere isolatiebedrijven en sociaal economiebedrijven met klasse 1 zich ook kunnen inschrijven en/of opdat de te isoleren woningen geografisch niet te verspreid zijn.

Ook door bepalingen over personeelsbeleid in de uitvoeringsvoorwaarden op te nemen, worden 'traditionele' bedrijven gestimuleerd om maatregelen te nemen. Wanneer u bepalingen opneemt i.v.m. het integreren van kansengroepen, kunnen deze traditionele bedrijven zelf beslissen om kansengroepen in dienst te nemen of om voor dit gedeelte van de opdracht zelf een bedrijf uit de sociale economie als onderaannemer aan te trekken.

5.2. Kwalitatieve selectiecriteria, geschiktheidsfase of economische, financiële draagkracht en technische bekwaamheid

5.2.1. Algemeen

In de reglementering van de kwalitatieve selectie wordt een opsomming gegeven van de criteria die mogen worden gebruikt in het kader van het onderzoek naar de technische bekwaamheid (zie de artikelen 19, 45 en 71 van het KB van 08/01/1996). De overheid geeft in de aankondiging van de opdracht of het bestek aan welke referenties zij verlangt.

5.2.2. Gelijke kansen man-vrouw

Volgens de huidige wetgeving kan de samenstelling van de equipe van de opdrachtnemer qua sekse niet als selectie criterium worden aangewend. Een potentiële opdrachtnemer, die in zijn team geen evenwichtige verhouding man/vrouw heeft, kan dus niet worden uitgesloten in de selectiefase. De sekse-evenwichtige samenstelling van een equipe kan evenwel wel als uitvoeringsvoorwaarde worden opgelegd.

Toch is er een uitzondering mogelijk indien het voorwerp van de opdracht dit vereist.

Stel er wordt een studie gevoerd naar vrouwenmishandeling. Mishandelde vrouwen zullen minder terughoudend zijn ten aanzien van vrouwelijke enquêteurs. Daarom kan er in de kwalitatieve selectiecriteria bepaald worden dat de enquêteurs vrouwen moeten zijn. Dit alleen is echter niet voldoende. De vrouwelijke enquêteur zal ook een psychologische opleiding dienen te hebben gezien het bijzondere karakter van de opdracht. Bovendien zal ze ook ervaring moeten hebben in het omgaan met mishandelde vrouwen.

5.2.3. Diversiteit

Als een bedrijf namens een overheid een opdracht uitvoert waarin diversiteit centraal staat, zullen inschrijvers die niet de juiste technische capaciteiten bezitten, niet geselecteerd worden.

5.2.4. Integrale toegankelijkheid

Binnen de technische en/of professionele bekwaamheden kan men bijvoorbeeld een referentielijst vragen van toegankelijke werken uitgevoerd gedurende de laatste 5 jaar, een aanwijzing van de betrokken toegankelijkheidsexperten, en/of een overzicht van diploma's en professionele kwalificaties van de personen die toegankelijkheidsexpertise binnen het project zullen aanleveren.

5.2.5. IT-toegankelijkheid

Bij de ontwikkeling van een website kan in het kader van de technische bekwaamheid het volgende gevraagd worden:

“Technische bekwaamheid:

De inschrijver toont aan dat hij over de nodige knowhow en ervaring beschikt om een opdracht van deze aard en omvang tijdig en kwaliteitsvol uit te voeren, met de nodige aandacht voor IT-toegankelijkheid bij de uitvoering van de opdracht.

De inschrijver toont dit aan door het voorleggen van:

- 1. een lijst van de voornaamste gelijkaardige opdrachten op het vlak van websiteontwikkeling uitgevoerd tijdens de laatste drie jaar, met vermelding van bedrag en datum;*
- 2. voorbeeldexemplaren van minstens drie verschillende ontwikkelde websites;*
- 3. een verklaring die het personeel, knowhow en de technische uitrusting vermeldt waarover de dienstverlener zal beschikken voor de uitvoering van de diensten;*
- 4. een verklaring die de gemiddelde jaarlijkse personeelsbezetting van de dienstverlener en de omvang van het kader weergeeft tijdens de laatste drie jaren;*
- 5. een beschrijving van de maatregelen die de dienstverlener treft om de kwaliteit te waarborgen.”*

5.2.6. Duurzame en Eerlijke Handel

Stel dat de opdracht erin bestaat duurzame bloemen te leveren aan de aanbestedende overheid. Men kan dan in de kwalitatieve selectie eisen dat de leverancier aan de hand van een referentielijst aantoonde dat hij reeds de afgelopen 3 jaar minimaal één levering van duurzame bloemen heeft uitgevoerd.

5.2.7. Non-stereotiepe communicatie

In een communicatieopdracht kan de aanbestedende overheid in het bestek naar referenties van vroegere opdrachten vragen waarbij de werkgever aandacht had voor non-stereotiepe communicatie.

Dit kan wel te verstaan alleen indien de opdracht een communicatieopdracht is die moet worden uitgevoerd voor de aanbestedende overheid.⁷

5.2.8. Inschakeling van kansengroepen

In het arrest Beentjes van 20 september 1988 oordeelde het Hof van Justitie dat een voorwaarde die het inzetten van langdurig werklozen eiste, geen verband houdt met de beoordeling van de geschiktheid van de inschrijvers aan de hand van hun financiële en economische draagkracht alsmede hun technische bekwaamheid. In dit verband wijst de Commissie erop dat aanbestedende overheden dit wel als uitvoeringsvoorwaarde kunnen opleggen. Het opleggen van dergelijke uitvoeringsvoorwaarde kan wel een impact hebben op wat gevraagd wordt in de eisen m.b.t. de kwalitatieve selectie.

⁷ De Vlaamse overheid zou het belang dat ze hecht aan niet-stereotiepe communicatie kunnen opnemen in alle communicatie naar de markt, dus ook in niet communicatieopdrachten, maar tot op heden gebeurt dit nog niet. Het is dus aan elke opsteller van bestekken en aankondigingen om dit zo vaak mogelijk te vermelden waar van toepassing.

In het geval het voorwerp van de opdracht erin bestaat een school te bouwen met als uitvoeringsvoorwaarde dat er opleiding voor jongeren op de werf wordt voorzien, kan de aanbestedende overheid in de kwalitatieve selectiecriteria eisen dat de inschrijver referenties verstrekt waaruit zijn ervaring met het werken en opleiden van jongeren blijkt. Hij dient bijvoorbeeld aan te tonen te beschikken over begeleidingspersoneel dat kennis en ervaring heeft met de begeleiding van jongeren op de werf.

6. De gunningsfase

6.1. Inleiding

Nadat een aanbestedende overheid de inschrijvers heeft beoordeeld op basis van de selectiecriteria, worden de offertes beoordeeld en wordt de opdracht gegund. De overheidsopdrachtenreglementering bepaalt dat de opdracht ofwel wordt gegund aan de inschrijver met de **laagste prijs** ofwel aan de inschrijver die, rekening houdend met de gunningscriteria, de **economisch meest voordelige offerte** heeft ingediend. Indien de aanbestedende overheid ervoor kiest om de opdracht te gunnen aan de inschrijver die de economisch meest voordelige offerte indient, dan moet ze vooraf opgeven welke gunningscriteria ze zal toepassen. Alle door de aanbestedende overheid gekozen criteria moeten vooraf in de aankondiging van de opdracht of in het bestek vermeld worden.

6.2. Gebruik van gunningscriteria in de verschillende gunningsprocedures

We hernemen hier even de verschillende gunningsprocedures met daaraan gekoppeld de gunningscriteria:

- aanbesteding (openbaar of beperkt): 1 gunningscriterium, namelijk prijs;
- offerteaanvraag (algemeen of beperkt): meerdere gunningscriteria zoals prijs, kwaliteit,... ;
- onderhandelingsprocedure (met of zonder bekendmaking): hier kan men één (prijs) of meerdere gunningscriteria hanteren.

Een beknopte uitleg over de verschillen tussen de diverse procedures en wanneer ze kunnen worden toegepast, vindt u op de [website](#) van de afdeling Overheidsopdrachten, meer bepaald in het gunningdraaiboek.

6.3. Sociale gunningscriteria

Artikel 53 van RL 2004/18 stelt dat gunningscriteria verband moeten houden met het voorwerp van de opdracht, zoals de kwaliteit, prijs, technische waarde, esthetische en functionele kenmerken, milieukenmerken, gebruikskosten, rentabiliteit, klantenservice en technische bijstand, datum van levering en termijn voor levering en uitvoering.

De draagwijdte van de term 'gunningscriterium' werd doorheen de jaren meer uitgewerkt door rechtspraak van het Hof van Justitie. Het Hof stelt vier voorwaarden voor het gebruik van gunningscriteria voorop⁸: (1) er dient steeds een verband te zijn met het voorwerp van de opdracht, (2) de criteria moeten specifiek en objectief meetbaar te zijn, (3) ze dienen uitdrukkelijk vermeld te worden in de aankondiging en het bestek en (4) ze dienen in overeenstemming te zijn met de grondbeginselen van het EG-recht.

8 Vanaf het Europese drempelbedrag van 200.000 EUR excl. BTW is men verplicht om wegingsfactoren te vermelden.

De Europese wetgeving voorziet als dusdanig niet uitdrukkelijk in de mogelijkheid om sociale gunningscriteria op te nemen, in tegenstelling tot wat het geval is voor milieu gerelateerde gunningscriteria.

Het gebruik van sociale gunningscriteria leek dan ook lange tijd niet toegelaten omwille van het ontbreken van een wettelijke grondslag. Bovendien werd het vereiste verband tussen het voorwerp van de opdracht en de gunningscriteria telkens ontoereikend geacht wat sociale gunningscriteria betreft (zie voorwaarde 1 hierboven).

In haar arrest van 10 mei 2012 heeft het Europese Hof van Justitie komaf gemaakt met deze zienswijze en het gebruik van sociale gunningscriteria uitdrukkelijk toegelaten. Het vereiste verband dat een sociaal gunningscriterium met het voorwerp van de opdracht dient te vertonen werd daarbij soepel geïnterpreteerd.

Het voorgaande neemt natuurlijk niet weg dat een sociaal gunningscriterium aan de voorwaarden moet voldoen. Het is enkel zo dat het vereiste verband soepel wordt geïnterpreteerd. Bovendien moeten ook sociale gunningscriteria transparant zijn en moeten ze de gelijkheid tussen de verschillende marktspelers waarborgen.

Aanbestedende overheden kunnen dus nu bijvoorbeeld Fair Trade koffie aankopen. Denk er wel aan dat het niet toegelaten is in de gunningscriteria te vragen dat er door de inschrijvers een bepaald label wordt voorgelegd. Dit zou immers de houders van een bepaald label voortrekken en andere marktspelers uitsluiten, hoewel die mogelijk wel aan de onderliggende vereisten van het label voldoen maar geen aanvraag tot certificering hebben ingediend. Het is daarom van belang om enkel de relevante onderliggende criteria in de gunningscriteria in het bestek op te nemen. Het voorleggen van dergelijk sociaal label kan wel worden aanvaard als afdoende bewijs dat aan het gunningscriterium wordt voldaan. Vanuit het oogpunt van het verminderen van de administratieve lasten kan dat bovendien enkel worden aangeraden.

Art. 25 van de overheidsopdrachtenwet van 15 juni 2006, dat in werking zal treden in de loop van 2013, bepaalt expliciet dat sociale overwegingen aan de basis van een gunningscriteria kunnen liggen. Van zodra het artikel in werking is getreden, kan er geen twijfel meer zijn over de toelaatbaarheid van sociale gunningscriteria.

6.4. De praktijk

6.4.1. Gelijke kansen man-vrouw

- SELOR integreerde in een bestek inzake het uitwerken van selectietesten een subgunningscriterium 'gelijke kansen' binnen het gunningscriterium 'kwaliteit van de aangeboden test'. De opdrachten werden gescreend op de gebruikte methodologie bij het opstellen van de testen en meer specifiek op de genderneutraliteit van de testen.
- We komen hier ook nog even terug op het hogervermelde voorbeeld (onder *Hoofdstuk 3 punt 4.1.1.*) om bij de uitbesteding van de uitbating van een sportcentrum de toegankelijkheid voor vrouwen te waarborgen. Zoals aangehaald kan de 35% niet alleen als minimumpercentage (in de technische specificaties), maar ook als doelpercentage gehanteerd worden. In dat geval dient de inschrijver in een plan van aanpak aan te tonen hoe hij dit percentage wil bereiken. Het plan van aanpak zal dan een subgunningscriterium vormen onder het gunningscriterium 'kwaliteit'. Mogelijke oplossingen zijn: op sommige momenten alleen vrouwen toelaten, een speciale promotiecampagne, een kortingskaartsysteem, een andere inrichting van de faciliteiten zelf,...

6.4.2. Diversiteit

Bij een opdracht voor de uitbesteding van wervingstesten en -diensten voor de openbare sector kan de aanbestedende overheid inschrijvers vragen in welke mate de aanwervingstesten en -diensten ontworpen en uitgevoerd zijn op een manier die gelijke kansen garandeert voor alle deelnemers.

Van de inschrijvers kan worden gevraagd dat zij in een plan van aanpak uitschrijven hoe ze deze kansengelijkheid zullen waarborgen. Inschrijvers die meer waarborgen kunnen bieden, kunnen op basis van het criterium een hoger score toebedeeld krijgen.

6.4.3. Integrale toegankelijkheid

Zoals hoger vermeld is het besluit van de Vlaamse Regering van 5 juni 2009 van toepassing op het bouwen, herbouwen, verbouwen of uitbreiden van constructies, of delen ervan, die publiek toegankelijk zijn en waarvoor een stedenbouwkundige vergunning vereist is.

Wanneer toegankelijkheidsvoorwaarden niet dwingend kunnen worden opgenomen binnen de 'technische voorschriften' van de opdracht omdat de opdracht niet bestaat uit een bouw of verbouwing, kunnen ze worden opgenomen binnen de gunningscriteria.

Zo kan bij de organisatie van een evenement, de toegankelijkheid van een voorgestelde locatie een kwalitatief criterium vormen, waarbij een integraal toegankelijke locatie een hogere score oplevert.

Binnen de gunningscriteria kan de toegankelijkheid van een voorgesteld product afgetoetst worden volgens de principes van Universal Design (in 1997 ontwikkeld aan de North Carolina State University). Het voldoen aan die zeven criteria garandeert een product dat bruikbaar is voor de grootst mogelijke verscheidenheid aan mensen:

Als gunningscriterium wordt de toegankelijkheid van het product beoordeeld aan de hand van volgende subcriteria:

Principe 1: Bruikbaar voor iedereen. Het ontwerp is verkoopbaar aan en bruikbaar voor een verscheidenheid van mensen, elk met eigen beperkingen en mogelijkheden.

Principe 2: Flexibiliteit in gebruik. Het ontwerp is geschikt voor een grote verscheidenheid van voorkeuren en mogelijkheden.

Principe 3: Eenvoudig en intuïtief gebruik. Het ontwerp moet goed verstaanbaar zijn, onafhankelijk van de ervaring, kennis, taalkennis of mate van concentratie van de gebruiker.

Principe 4: Verstaanbare informatie. Het ontwerp communiceert de noodzakelijke informatie efficiënt naar de gebruikers, los van omgevingsomstandigheden en los van de zintuiglijke capaciteiten van de gebruikers.

Principe 5: Marge voor vergissingen. Het ontwerp beperkt gevaren en ongewenste resultaten van verkeerde handelingen of onbewuste acties.

Principe 6: Beperkte inspanning. Het ontwerp kan efficiënt en comfortabel gebruikt worden met een minimale inspanning.

Principe 7: Geschikte afmetingen en gebruiksruiden. Voorzie passende maten en ruimte voor het bereiken, het betreden en/of grijpen voor gebruik en dit onafhankelijk van lichaamslengte, gestalte, mobiliteit van de gebruikers.

6.4.4. IT-toegankelijkheid

De omzendbrief van 29 februari 2008 over de toegankelijkheid van websites stelt dat elke overheidsopdracht die het bouwen van een website inhoudt minimaal de toegankelijkheid volgens het AnySurfer basislabel (of gelijkwaardig, zoals bijvoorbeeld de WCAG-normen) moet voorschrijven als technische specificatie.

Daar dit wettelijk verplicht dient opgenomen te worden in de technische specificaties, dient dit niet meer als gunningscriterium opgenomen te worden.

Eventueel kunnen er nog criteria gevraagd worden die niet onder het AnySurfer-label vallen. Aan deze bijkomende criteria kunnen dan extra punten toegekend worden.

6.4.5. Duurzame en Eerlijke Handel

Het arrest van 10 mei 2012 waarvan hierboven sprake, heeft betrekking op het aankopen van Fair Trade koffie. In tegenstelling tot wat vroeger het geval was, bestaat er geen enkele twijfel meer of het al dan niet mogelijk is om via een duurzaam gunningscriterium Fair Trade producten, of producten uit de Eerlijke Handel aan te kopen.

Voor een opdracht voor het aankopen van voedingsmiddelen kan dus een duurzaam gunningscriterium worden opgenomen, waarin sociale overwegingen verwerkt zitten. De criteria die gehanteerd worden door labels kunnen een goede bron van inspiratie zijn. Criteria die onderliggend zijn aan een aantal labels kunnen dus als deel van dat gunningscriterium worden opgenomen.

Let er wel op dat de criteria in overeenstemming zijn met de voorwaarden die het Hof van Justitie stelt. Zorg dus voor voldoende transparante criteria die bovendien in overeenstemming te brengen zijn met de gelijkheid der inschrijvers. Opteer dus bij voorkeur voor criteria die gedeeld worden door verschillende labels en die objectief kunnen gecontroleerd worden.

Bepaal in het bestek dat het voorleggen van bepaalde labels als bewijs kan worden aangewend dat aan de gunningscriteria wordt voldaan. Hierdoor voorkomt u ingewikkelde en tijdrovende beoordelingen van inschrijvers.

Tip: maak gebruik van één gunningscriterium "duurzaamheid" en combineer hieronder zowel sociale als milieuoverwegingen. Een aantal labels heeft naast een sociale immers ook, zij het in mindere mate, een milieu inslag.

6.4.6. Non-stereotiepe communicatie

De gunningscriteria moeten steeds verband houden met het voorwerp van de opdracht of de wijze waarop deze wordt uitgevoerd, wat betekent dat niet-stereotiepe communicatie als gunningscriterium enkel zal kunnen gebruikt worden indien het om een communicatieopdracht gaat of indien er een communicatieluid in de opdracht vervat zit. Men kan een opdrachtnemer bijvoorbeeld niet vragen om zijn eigen algemene communicatie te screenen op stereotiepe beelden. Een gunningscriterium moet het mogelijk maken de intrinsieke kwaliteiten van een product of dienst te beoordelen.

Een goede werkwijze bestaat erin om bij een communicatieopdracht een gunnings- of subgunningscriterium op te nemen waarbij extra punten worden toebedeeld aan inschrijvers die in hun offerte of plan van aanpak aantonen dat er aandacht zal geschonken worden aan het voorkomen van stereotiepe beelden in de communicatie.

6.4.7. Inschakeling kansengroepen

In het geval het voorwerp van de opdracht erin bestaat ruimten schoon te maken en opleiding voor langdurig werkzoekenden te voorzien kunnen de gunningscriteria bij wijze van voorbeeld als volgt omschreven worden:

“De opdracht wordt gegund aan de inschrijver die de, vanuit het oogpunt van de aanbestedende overheid, economisch meest voordelige regelmatige offerte heeft ingediend op basis van de volgende gunningscriteria, in dalende volgorde van belang:

1. kwaliteit van de schoonmaakdiensten
2. prijs
3. kwaliteit van de opleiding van de werkzoekenden”

Daar sociale doelstellingen (bijvoorbeeld werkplekieren) meestal secundair zijn in het voorwerp van de opdracht (bv. een gebouw bouwen) kan er in de praktijk maar een beperkt gewicht worden toegekend aan bijvoorbeeld de kwaliteit van het werkplekieren.

7. Bijzondere uitvoeringsvoorwaarden

7.1. Algemeen

Elke aanbestedende overheid kan contractclausules inzake de uitvoering van de opdracht vastleggen. De uitvoeringsmodaliteiten moeten worden bekendgemaakt in de aankondiging van opdracht of in het bestek. Belangrijk is dat deze uitvoeringsvoorwaarden geen oneigenlijke selectie- of gunningscriteria mogen zijn. Dit betekent dat deze voorwaarden geen invloed mogen hebben op het al dan niet selecteren van een kandidaat of inschrijver. Ze mogen ook niet meespelen bij de beoordeling van de intrinsieke waarde van de offerte. De uitvoeringsvoorwaarden vormen dus contractuele verplichtingen die de opdrachtnemer dient na te komen bij de uitvoering van de opdracht. In principe onderschrijven de inschrijvers door de indiening van hun offerte dat, als de opdracht aan hen zal worden gegund, zij tijdens de uitvoering van de opdracht de voorwaarden zullen naleven.

De uitvoeringsvoorwaarden dienen verband te houden met de uitvoering van het voorwerp. Dat betekent dat de contractuele bepalingen voor uitvoering van de opdracht verbonden moeten zijn aan de taken die vereist zijn om de goederen te produceren, de diensten te verstrekken of de werken uit te voeren waarop de offerte betrekking heeft. Een voorwaarde is niet verbonden aan de uitvoering van de opdracht als, bijvoorbeeld:

- de opdrachtnemer gedwongen wordt om een bepaald aantal werknemers met een handicap op een andere opdracht te zetten dan degene waarvoor zij door de opdrachtgever werd gecontracteerd;
- de opdrachtnemer gedwongen wordt in een contract voor openbare werken kinderopvangdiensten voor de kinderen van het personeel te voorzien. Zo'n dienst houdt geen verband met de vereiste taken voor uitvoering van de open-

bare werken. Als de aanbestedende overheid zulke diensten wenst te laten uitvoeren, moeten die ook worden uitbesteed.

De interpretatieve Mededeling van de Commissie uit 2001⁹ verklaart dat *'de aanbestedende diensten beschikken over een breed scala van mogelijkheden om contractbepalingen op sociaal gebied vast te stellen' en geeft 'de volgende aanvullende voorwaarden die een aanbestedende dienst aan de opdrachtnemer kan opleggen':*

- *'De verplichting om werklozen aan te werven of om opleidingsactiviteiten voor uitvoering van de opdracht te organiseren;*
- *De verplichting om tijdens de uitvoering van de opdracht maatregelen te nemen ter bevordering van gelijke kansen voor vrouwen en mannen of ter bevordering van de etnische of raciale diversiteit, of in gelijke toegang te voorzien voor gehandicapten;*
- *De verplichting om bij de uitvoering van de opdracht te voldoen aan de fundamentele mensenrechten (zoals verbod op dwangarbeid en kinderarbeid) gegarandeerd door de belangrijkste conventies van de IAO voor zover deze nog niet in het nationale recht zijn opgenomen;*
- *De verplichting om bij de uitvoering van de opdracht een aantal personen met een handicap aan te werven, zelfs verdergaand dan wat is voorgeschreven in de nationale wetgeving van de lidstaat waar de opdracht wordt uitgevoerd of waar de opdrachtnemer is gevestigd.'*

Ook andere dan de hierboven aangehaalde voorwaarden zijn mogelijk, op voorwaarde dat deze passen binnen de uitvoering van de opdracht, op voorhand worden bekendgemaakt en niet indruisen tegen het Europese recht.

7.2. De praktijk

Men moet hier wel in het achterhoofd houden dat de gevraagde uitvoeringsvoorwaarden haalbaar moeten zijn. Een voorafgaande marktverkenning is in sommige gevallen zeker geen overbodige luxe.

7.2.1. IAO-conventies

Er zijn 8 basisnormen die sociale verantwoordelijkheid waarborgen. In de "ILO declaration on Fundamental Principles and Rights at Work", die van toepassing is in alle lidstaten van de IAO, staat onder meer dat op alle Lidstaten de verplichting rust om deze principes te respecteren, onverschillig of zij de basisconventies geratificeerd hebben of niet. Bedrijven moeten erop toezien dat hun activiteiten deze principes in geen geval schenden.

Momenteel wordt in België een "verklaring op eer" gehanteerd om leveranciers te vragen zich in heel de productieketen te conformeren aan de IAO-normen. De verklaring op eer is een standaard die bij het contract wordt toegevoegd en als dusdanig integraal deel uit maakt van de contractvoorwaarden, maar er is vaak geen opvolging op het terrein.

.../..

⁹ Interpretatieve mededeling van de Commissie van 15 oktober 2001 betreffende het Gemeenschapsrecht van toepassing op overheidsopdrachten en de mogelijkheden om sociale aspecten hierin te integreren (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0566:FIN:NL:PDF>)

De verklaring op eer werkt sensibiliserend. IAO-normen kunnen effectiever zijn als ze deel uitmaken van de uitvoeringsvoorwaarden. Hierbij wordt de verklaring op eer vervangen door een oplistings van de normen onder de uitvoeringsvoorwaarden. Hierbij is het wel van belang ook de formulering van het voorwerp van de opdracht hierop te aligneren. Naast het naleven van de IAO conventies kan het voor bepaalde overheidsopdrachten relevant zijn om bijkomende sociale criteria toe te voegen zoals de mensenrechten, waaronder ook deze met betrekking tot economische, sociale, culturele en politieke rechten, de rechten van inheemse volkeren (UNDRIP)... we sluiten hiervoor aan bij de definitie uit de Decent Work agenda van de Europese Commissie.

Een andere optie is in te zetten op de **sensibilisatie in het kader van duurzaam ketenbeheer**. Zo kan men de leverancier van bepaalde 'gevoelige producten' (zoals kleding, IT-materiaal, voeding, speelgoed,...) vragen om binnen de uitvoeringsvoorwaarde een actie te ondernemen op vlak van de verduurzaming van zijn ketens, door bijvoorbeeld een (eerste) analyse van zijn ketens te maken, te werken aan scholing van zijn aankopers op dit vlak, een samenwerking met relevante NGO's op te bouwen,...

Productie en levering van werkkledij

Men kan in de uitvoeringsvoorwaarden eisen dat deze wordt gemaakt onder een strikt minimum aan verantwoorde werkomstandigheden, meer bepaald dat in de productiefase de 8 IAO-basisconventies worden nageleefd. Het bestek kan bepalen dat de leverancier dit tijdens de uitvoering van de opdracht moet kunnen aantonen aan de hand van SA8000-standaard van de betrokken productiebedrijven, een Belgisch Sociaal Label of een gelijkwaardig bewijs.

"De volgende basisconventies van de IAO dienen te worden nageleefd bij de productie van werkkledij:

- Conventies n° 29 en 105 over verbod op dwangarbeid;
- Conventie n° 87 over syndicale vrijheid en de bescherming van de syndicale rechten
- Conventie n° 98 over de vrijheid van vereniging en collectieve onderhandelingen;
- Conventie n° 100 en 111 over gelijkheid van verloning, over de discriminatie
- Conventie n° 138 en 182 over de minimumleeftijd en de ergste vormen van kinderarbeid."

Voorbeeld Duitsland: Stad Düsseldorf

Punt 7.3 van de openbare aanbestedingsverordening van de stad Düsseldorf in Noordrijn-Westfalen (Vergabeordnung für die Stadtverwaltung Düsseldorf) over de uitvoering van contracten bepaalt dat: 'er geen producten voortkomend uit de exploitatie van kinderarbeid mogen worden aangekocht. Onafhankelijke certificatie (bijvoorbeeld, een zegel Transfair of Rugmark) zijn hier bewijs van. Als zodanige certificatie niet bestaat voor het desbetreffende product, is een verklaring in de vorm van acceptatie van de bijkomende contractbepalingen voor uitvoering van de werken en acceptatie van de bijkomende contractbepalingen van de aanbestedingsverordening voor leveranties en dienstverleningsopdrachten aanvaardbaar.' (Sociaal kopen, EC, p.32)

Het is een aanbestedende overheid toegelaten om in de aankondiging of het bestek te vermelden waar inschrijvers informatie kunnen bekomen over de arbeidsvoorwaarden die van toepassing zijn op de uitvoering van de opdracht. Een aanbestedende overheid kan dan eisen dat de inschrijvers in hun offerte aangeven dat zij rekening hebben gehouden met deze voorwaarden.

Voorbeeld Frankrijk: Stad Parijs

De kledingafdeling van de stad Parijs moet kleding voorzien voor 29 000 werknemers. Deze afdeling beheert 300 000 kledingstukken en 300 bestellingen per jaar. Sociale en milieugerelateerde overwegingen worden in de inkoopprocedures geïntegreerd. Overeenkomstig die overwegingen vraagt de stad aan haar leveranciers een verklaring te ondertekenen waarin zij zich verbinden om bepaalde fundamentele rechten gerelateerd aan werk, zoals bepaald door de IAO, tijdens de uitvoering van de opdracht te respecteren.

De stad vraagt de kandidaat-leveranciers ook om zich te onderwerpen aan controles van een onafhankelijk door de gemeenteraad aangewezen orgaan en om de aanbevelingen van dit orgaan toe te passen.

7.2.2. Gelijke kansen man-vrouw

In **Italië** worden bij overheidsopdrachten inzake architectuur voorwaarden opgelegd inzake de sekse van de uitvoerders. Aangezien vrouwelijke architecten ondervertegenwoordigd zijn, wordt een quotum opgelegd voor de aanwezigheid van vrouwelijke architecten bij overheidsopdrachten.

De aanbestedende overheid voert wel best eerst een marktonderzoek om na te gaan of een dergelijke voorwaarde in de praktijk haalbaar en effectief is. De aanbestedende overheid kan dus best voorafgaand aan het uitschrijven van een opdracht voldoende informatie (fact sheets, cijfers, onderzoeken, informatie inzake het uiteindelijke doelpubliek) verzamelen om zich hierover een oordeel te kunnen vormen.

Het Koninklijk Besluit van 14 juli 1987 houdende maatregelen tot bevordering van gelijke kansen voor mannen en vrouwen in de privé-sector (B.S., 26 augustus 1987), gewijzigd door het Koninklijk Besluit van 12 augustus 1993 (B.S., 24 september 1993) regelt voor ondernemingen het voeren van positieve acties, het opstellen van gelijkheidsplannen en een jaarlijks verslag over de gelijke kansen van mannen en vrouwen.

In het bezit zijn van een gelijkkekansenplan v/m kan dus in de uitsluitingsfase gevraagd worden.

7.2.3. Diversiteit

In deze fase is er bijzonder veel ruimte voor diversiteitsvereisten. Opdrachtnemers moeten zich binnen de termijn van het contract houden aan bepaalde contractclausules.

De Nationale Raad voor Overheidsaankopen in **Zweden** (NOU) werkte in 2002 een modelclausule uit voor antidiscriminatie. Daarin wordt **naleving van de antidiscriminatiewetgeving** gevraagd, onder meer door een schriftelijke verklaring van de genomen maatregelen. Als de contractant dit nalaat, zijn er boetes voorzien die vastgesteld zijn als een percentage van de waarde van het contract. Bij ernstige inbreuken kan het contract verbroken worden. In 2006 werd op landelijk niveau een Ordonnantie over Antidiscriminatieclausules in Overheidsopdrachten (2006:260) uitgevaardigd, die de 30 grootste overheidsorganisaties ertoe aanzet om antidiscriminatieclausules in te voeren in overheidsopdrachten. De stad Stockholm werkte een eigen antidiscriminatieclausule uit.

Diversiteit meten

In dit geval vraagt men dat het bedrijf rapporteert over de samenstelling van het personeelsbestand en/of groepen sollicitanten, stagiairs of jobstudenten. De gegevensverzameling dient te gebeuren met respect voor de persoonlijke levenssfeer.

- Een toepassing vinden we in de **West Midlands Common Standard** in het **Verenigd Koninkrijk**. Bedrijven die toegang willen krijgen tot opdrachten onder de Europese drempelbedragen zijn verplicht om een geschreven diversiteitsbeleid voor te leggen en/of om de diversiteit van het personeelsbestand te monitoren.

In het VK wordt dit diversiteitsbeleid gevraagd in het kader van de uitsluitingsprocedure. In België staan de uitsluitingsgevallen limitatief opgesomd in de wetgeving. Het in het bezit zijn van een diversiteitsbeleid staat niet in de Belgische wetgeving en kan bijgevolg niet in de uitsluitingsfase gevraagd worden. In het kader van de technische bekwaamheid kan dergelijk beleid wel gevraagd worden indien er een verband is met het voorwerp (stel dat het voorwerp er in bestaat om een antiracismecampagne te voeren. Het is belangrijk dat de opdrachtnemer zelf ervaring heeft met diversiteit opdat hij zijn opdracht goed kan uitvoeren.)

Dergelijk diversiteitsbeleid kan wel gevraagd worden in de uitvoeringsvoorwaarden. Het diversiteitsbeleid kan er uit bestaan dat de opdrachtnemer tijdens de uitvoering van de opdracht maatregelen moet nemen die de diversiteit bevorderen. Merk wel op dat alleen de diversiteit moet bevorderd worden bij de personen die betrokken zijn bij de uitvoering van de opdracht. Er mogen geen voorwaarden opgelegd worden die niets te maken hebben met de uitvoering van de opdracht.

- Bij de uitbesteding van een event kan de aanbestedende overheid in de uitvoeringsvoorwaarden eisen dat de hosts/hostessen die het evenement zullen begeleiden, een afspiegeling vormen van de maatschappij. Je dient dan als aanbestedende overheid wel te preciseren wat er met een afspiegeling van de maatschappij wordt bedoeld, bijvoorbeeld aan de hand van een minimumpercentage mannen, allochtonen, personen met een arbeids handicap enzoverder.

7.2.4. Inschakeling van kansengroepen

- Het bedrijf dient stageplaatsen en opleidingen voor kansengroepen te voorzien:
In dit geval vraagt men dat het bedrijf voor een bepaalde periode een aantal stageplaatsen voorziet of een bepaald aantal mensen uit een kansengroep opleidt. De overheid kan hierbij de hulp van arbeidsbemiddelaar VDAB, professionele opleidingsverstrekkers of derden aanbieden.
- Binnen het pilootproject BPA-W experimenteerde de Stad Antwerpen met de instroom en begeleiding van kansengroepen op de arbeidsmarkt in de bouwsector. Dit gebeurde via 'werfpleklers' (een vorm van werkpleklers) als onderdeel van een 'maatschappelijk verantwoord opleidingsplan' (MVOP). Deze stakeholdersbenadering (i.s.m. sociale partners en VDAB) resulteerde in de opleiding van vier metsers en vijf schilders uit kansengroepen. Het project leverde een aantal bruikbare pistes op voor toekomstige grote bouwwerken. Het indienen van een MVOP kan in het bestek worden opgenomen als een uitvoeringsvoorwaarde. Werfpleklers kan ook deel uitmaken van het voorwerp van de opdracht.
- Talentenwerf is een samenwerkingsverband tussen de VDAB, de Stad Antwerpen, het Fonds voor Vakopleiding in de Bouw en het bouwonderwijs met als missie het duurzaam invullen van vacatures voor bouwvakkers bij bouwen en infrastructuurwerken in de regio Antwerpen-Boom. De samenwerking met Talentenwerf met het oog op tewerkstelling van werkzoekenden kan aan de uitvoeringsvoorwaarden worden toegevoegd. Dit kan via volgende formulering:

De inschrijver neemt, louter door het indienen van zijn offerte, het formele engagement, indien de opdracht aan hem wordt toegewezen, om samen met Talentenwerf Job- en Opleidingspunt Bouw te overleggen en samen te werken in het kader van opleiding en bemiddeling voor potentiële werknemers.

../..

Dit omvat:

- Zo snel mogelijk na de gunning Talentenwerf informeren over het aantal jobs, profielen, en benodigde competenties van bouwvakarbeiders in de verschillende fasen van de werken.
- Samen met Talentenwerf een actieplan uitwerken voor invulling van potentiële vacatures voor bouwvakarbeiders.
- Een contactpersoon aanduiden voor regelmatig overleg met Talentenwerf, onder meer over de planning en uitvoering van gezamenlijke activiteiten.
- Maximaal onderzoeken en faciliteren van mogelijkheden tot samenwerking op vlak van training on-the-job van kandidaat-werkzoekenden of leerlingen. Dit kan via:
 - Know-how over actuele methoden en technieken
 - Ideeën over opleidingsinhouden
 - Terrein en/of infrastructuur voor opleidingen
 - Tijdelijk uitlenen (vergoeding mogelijk) van arbeiders als lesgever
 - Materiaal en materieel
 - Contacten met leveranciers voor materiaal & materieel
 - Stages en jobs voor mensen uit opleidingen
 - ...
- De vertaling en coördinatie van dit alles naar de betrokken onderaannemers toe.

Talentenwerf is een samenwerkingsverband tussen VDAB, het Fonds voor Vakopleiding in de Bouwnijverheid (FVB), het bouwonderwijs en de stad Antwerpen. Contact: Talentenwerf – Kathleen Mostien – Th.Van Rijswijkplaats 8/3, 2000 Antwerpen – info@talentenwerf.be – 03/224 78 18

• **Het bedrijf dient mensen uit de kansengroepen aan te werven:**

Hierbij werkt men met een verplichtende tewerkstelling van bepaalde kansengroepen bij overheidsopdrachten. In België is op beperkte schaal geëxperimenteerd met verplichte aanwerving in de bouw in het kader van de zogenaamde tewerkstellingsparagraaf. De tewerkstellingsparagraaf is gericht op 'een (tijdelijke) tewerkstelling en on-the-job-opleiding voor langdurig werklozen' en 'andere risicogroepen op de arbeidsmarkt, met name migranten, personen met een handicap en vrouwen'. De aanbeveling gaf uitvoering aan het sectoraal akkoord '95-'96 voor de lokale en regionale besturen. De modelclausule kende en kent hier en daar navolging bij lokale besturen. Zie bijlage 1 voor concrete informatie over de tewerkstellingsparagraaf. Het is enkel opportuun de tewerkstellingsparagraaf op te nemen in het bestek als het gaat om opdrachten van boven de 124.000 EUR, vooral wanneer het gaat om aannemingswerken (en veel minder in geval van leveringen en diensten). Als de omvang van de opdracht groot genoeg is, en het voorwerp ervan zich leent tot de opleiding en tewerkstelling van langdurig werklozen en andere risicogroepen, kan de opname van de tewerkstellingsparagraaf warm worden aanbevolen.

In andere Europese landen zijn er andere voorbeelden van de verplichte tewerkstelling van langdurig werklozen of jonge werkzoekenden. Er worden daarbij duidelijke streefcijfers gehanteerd.

- In **Spanje** leggen bepaalde regionale overheden streefcijfers op met betrekking tot schoolverlaters, langdurige werklozen en in **Italië** is het een courante praktijk bij lokale besturen. Heel wat **Deense** lokale besturen hanteren 'een model voor sociale inclusie' bij een deel van hun opdrachten. Dit houdt onder meer aanwerving van personen uit kansengroepen in. Daarbij worden streefcijfers gehanteerd.

Levering van brood en gebak:

Indien men brood en gebak wil laten leveren kan men volgende vermelding in het bestek opnemen:

“Bijzondere uitvoeringsvoorwaarde:

De leverancier voorziet gedurende de looptijd van de overeenkomst, 1 tewerkstellingsplaats voor een leerling in het kader van het deeltijds secundair onderwijs. Dit kan in de verschillende functies die mogelijk zijn volgens de bepalingen betreffende het deeltijdse secundair onderwijs, hetzij in de eigen faciliteiten, hetzij bij die van de onderleveranciers. De leverancier rapporteert tijdens de looptijd van de overeenkomst op elk verzoek van de aanbestedende overheid over de wijze waarop effectief invulling wordt gegeven aan de uitvoering van deze bijzondere uitvoeringsvoorwaarde.

De inschrijver verbindt er zich met de indiening van de offerte toe deze bijzondere uitvoeringsvoorwaarden na te leven of te doen naleven door zijn leverancier(s) of onderleverancier(s). Hij vermeldt in zijn offerte de natuurlijke perso(o)nen of rechtsperso(o)nen die zullen (zal) optreden als werkgever. De werkgever moet in staat zijn de opleiding van de school aan te vullen voor de voorgestelde functie in zijn offerte. Onverminderd artikel 49 van de AAV zijn de loonlasten en alle kosten die voortvloeien uit de naleving van de bijzondere uitvoeringsvoorwaarden (onder meer de informatie- en opvolgingsplicht van de leverancier) inbegrepen in de globale prijzen en eenheidsprijzen.”

Wanneer een onderneming bij indiening al beantwoordt aan de voorwaarde in het bestek, wordt er geen bijkomende tewerkstelling of opleiding gerealiseerd. Maar daarom is het opnemen van de sociale overweging in het bestek niet minder waardevol. U belooft er immers ondernemingen mee die in hun beleid aandacht schenken aan kansengroepen of jongeren.

7.2.5. Integrale toegankelijkheid

Indien de aanbestedende overheid een nieuw gebouw laat optrekken of renoveren, zal ze overeenkomstig het besluit van 5 juni 2009 van de Vlaamse regering tot vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening betreffende toegankelijkheid ervoor moeten zorgen dat de gebouwen toegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers, ouders met kinderwagens,... Dergelijke eisen dienen dus niet in de uitvoeringsvoorwaarden, maar wel in de technische specificaties opgenomen te worden.

Het is mogelijk om binnen de uitvoeringsvoorwaarden nog bijkomende sociale criteria op te leggen.

Stel dat het voorwerp er in bestaat een gebouw neer te zetten. Er dienen eerst plannen getekend te worden. Men kan in de uitvoeringsvoorwaarden eisen dat (indien na een voorgaand marktonderzoek blijkt dat er een grote ondervertegenwoordiging is van vrouwelijke architecten), er een quotum opgelegd kan worden voor de aanwezigheid van vrouwelijke architecten bij de overheidsopdrachten. Bij het uitvoeren van de plannen kan er voorzien worden dat er werkplekieren moet georganiseerd worden.

7.2.6. IT-toegankelijkheid

In het geval de aanbestedende overheid een website laat bouwen voor zichzelf, is het moeilijk om binnen de uitvoeringsvoorwaarden nog bijkomende acties op te leggen, gezien de reeds vergaande technische specificaties.

Toch kunnen ook hier, wat betreft het ontwikkelen van een website, eisen gesteld worden in verband met andere sociale aspecten, zoals:

- het inschakelen van personen met een arbeidshandicap voor een on-the-job-opleiding;
- indien uit een marktonderzoek blijkt dat er te weinig vrouwelijke informatici zijn, kan er een quotum opgelegd worden dat tijdens de uitvoering van de opdracht dient gehaald te worden.

De voorwaarden moeten zoals reeds gesteld, steeds een verband houden met het voorwerp van de opdracht.

Anders is het wanneer de aanbestedende overheid bij een opdracht die niet bestaat uit het ontwikkelen van een nieuwe website, wenst gebruik te maken van een website van de opdrachtnemer. In dat geval is de band tussen het voorwerp van de opdracht en het gebruik van de website te los om de basiscriteria van het AnySurferbasislabel via de technische specificaties op te leggen. Men kan dit wel eisen via de uitvoeringsvoorwaarden.

Men kan bijvoorbeeld eisen dat de website van een leverancier van meubelen het AnySurfer-basislabel draagt omdat de catalogus van de leverancier wordt gebruikt om meubelen te bestellen. Aangezien er bij de aanbestedende overheid mensen kunnen werken die een visuele handicap hebben, dient de bestellingscatalogus ook voor hen toegankelijk en hanteerbaar te zijn

7.2.7. Duurzame en Eerlijke Handel

Bijzondere uitvoeringsvoorwaarden bij levering duurzame **koffie**:

“De aangeboden producten dienen aan de hierna omschreven uitgangspunten van duurzaamheid te voldoen. De aanbestedende dienst streeft immers duurzaamheid na en een positieve beïnvloeding van de maatschappelijke normen.

Voor de levering van de duurzame koffie engageert de inschrijver zich, gedurende de volledige uitvoering van de opdracht, dat de geleverde koffie in het hele productieproces voldoet aan de volgende vereisten:

- a) arbeidsvoorwaarden zoals geformuleerd in de basisconventies van de IAO, en in het bijzonder :**
- a.1** het verbod op dwangarbeid (verdrag nr. 29 betreffende de gedwongen of verplichte arbeid, 1930 en verdrag nr. 105 betreffende de afschaffing van de gedwongen arbeid, 1957);
 - a.2.** het recht op vakbondsvrijheid (verdrag nr. 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en bescherming van het vakverenigingsrecht, 1948);
 - a.3.** het recht van organisatie en collectief overleg (verdrag nr. 98 betreffende het recht van organisatie en collectief overleg, 1949);

../..

- a.4.** *het verbod op discriminatie inzake tewerkstelling en verloning (verdrag nr. 100 betreffende de gelijke verloning, 1951 en verdrag nr. 111 betreffende discriminatie (beroep en beroepsuitoefening), 1958);*
- a.5.** *de minimumleeftijd voor kinderarbeid (verdrag nr. 138 betreffende de minimumleeftijd, 1973), alsook het verbod op de ergste vormen van kinderarbeid (verdrag nr. 182 over de ergste vormen van kinderarbeid, 1999).*
- b) veiligheid voor arbeiders:**
Arbeiders die in contact komen met landbouwkundige chemische stoffen moeten veiligheidsuitrusting dragen. Deze uitrusting dient steeds in goede staat te zijn (hersteld, vervangen, gereinigd,...).
- c) chemische producten**
Voor gewassenbescherming worden geen chemische stoffen gebruikt die vermeld worden in 'the dirty dozen'-lijst van het Pesticide Action Network (PAN), de Prior Informed Consent (PIC)-lijst van FAO/UNEP en de POP's-Lijst (de 12 oorspronkelijke chemische stoffen) opgesteld in het kader van de Stockholm Conventie.
- d) genetisch gewijzigde gewassen**
Indien de producent op de productiesite genetisch gewijzigde gewassen verbouwt, dan brengt hij de koper hiervan op de hoogte.
- e) waterkwaliteit**
Op de productiesite wordt enkel afvalwater geloosd dat de waterkwaliteit van natuurlijke waterlopen niet degeneert.
- f) respect voor ecosystemen**
Op en rond de productiesite worden natuurlijke ecosystemen en soorten beschermd. Dit kan gebeuren door het niet kappen van oorspronkelijk bos, het aanleggen van bufferstroken voor fauna en flora, bescherming van bedreigde soorten enz."

Voor de aankoop van producten uit Eerlijke Handel, komen daar nog volgende criteria bij:

- a) sociale criteria**
- *De groep van producenten beschikt over een organisatorische structuur die democratische controle door de leden mogelijk maakt (cfr. IAO-aanbeveling R.193) met inbegrip van een Algemene Vergadering (AV) die min 1 x /jaar samenkomt.*
 - *Lonen zijn gelijk of hoger dan de Collectieve Arbeidsovereenkomsten in de respectievelijke sectoren en/of de regionale gemiddelden of de nationale wettelijke minimumlonen. Alle weddeschalen worden transparant gepubliceerd.*
 - *Lonen worden op een reguliere manier en op tijd uitbetaald, en transparant gedocumenteerd.*
 - *Personen jonger dan 18 jaar, zwangere vrouwen, vrouwen die borstvoeding geven, mogen geen gevaarlijk werk uitvoeren.*
 - *De werkgever zorgt voor eerste hulp bij ongevallenkits, voor training en uitrusting zodat ongevallen op een snelle en veilige manier kunnen aangepakt worden.*
 - *Arbeiders moeten toegang hebben tot drinkbaar water en sanitaire voorzieningen.*

../..

b) ecologische criteria

- *De organisatie zorgt ervoor dat haar leden geen zaden noch andere gewassen gebruiken die genetisch gemodificeerd zijn.*

c) economische criteria

- *Een kostendeekkende minimumprijs (garantieprijs) voor de producent. De leverancier garandeert een vaste minimumprijs om zeker te stellen dat de kosten van sociaal- en milieuvriendelijke productie worden gedekt;*
- *Producenten ontvangen een additionele premie voor de verdere ontwikkeling van de onderneming van de producent alsmede ter investering in de gemeenschap van de producent;*
- *Voorfinanciering. Producenten kunnen indien gewenst een percentage van de verkoopprijs van hun product al ontvangen voor verscheping, zodat zij noodzakelijke investeringen kunnen doen;*
- *Langdurige handelsrelaties. De samenwerking tussen producenten en kopers van de producten is zoveel als mogelijk van duurzame aard.*

7.2.8. Non-stereotiepe communicatie

Indien om welke reden dan ook noch in de technische specificaties, noch in de gunningscriteria eisen werden opgenomen ter voorkoming van stereotiepe communicatie, bieden de uitvoeringsvoorwaarden een mogelijkheid om dit alsnog te doen.

Mogelijke clausule voor de uitvoeringsvoorwaarden:

'De opdrachtnemer engageert zich om ervoor te zorgen dat alle communicatie in het kader van de uitvoering van de opdracht zowel qua beeldvorming als qua taal stereotypering tegengaat'.

HOOFDSTUK 4

Integrale voorbeelden

Hieronder volgen enkele uitgebreide voorbeelden voor het gebruik van sociale criteria.

1. Voorbeeld schoonmaakdiensten

Type opdracht: diensten

Gunningsprocedure: algemene offerteaanvraag

Vorbereidend marktonderzoek: om na te gaan of er bedrijven bereid zijn een opleiding te voorzien, is een voorafgaand marktonderzoek aangewezen.

Voorwerp van de opdracht: Schoonmaak met on-the-job-opleiding

De technische specificaties kunnen nader bepalen welke de minimale leerinhoud is, wat de eisen inzake begeleiding of de termijnen en de manier van rapporteren zijn.

Selectiecriteria:

Met het oog op de beoordeling van de technische bekwaamheid van de inschrijver, moeten bij de offerte volgende documenten worden gevoegd:

- CV van de mensen die zullen ingezet worden
- Ervaring met het werken van laaggeschoolden
- Ervaring met het begeleiden van laaggeschoolden

Gunningscriteria:

In dalende volgorde van belangrijkheid:

- kwaliteit van de schoonmaakmiddelen
- prijs
- kwaliteit van de opleiding
- kwaliteit van de begeleiding van de opleiding

Sociale uitvoeringsvoorwaarden in het bestek:

De dienstverlener verbindt zich ertoe om minimaal voor de duur van de overeenkomst minstens één laaggeschoolde werknemer te zijner laste voltijds in dienst te nemen. De dienstverlener leidt de betrokken werknemer op en biedt de mogelijkheid om voldoende en kwalitatieve werkervaring op te doen.

2. Voorbeeld werken binnen de sociale huisvestingsmaatschappijen

Plaats: uitvoeringsvoorwaarden

Art. 1 De uitvoerende partij engageert zich om bij aanvang van de opdracht een actieplan op te maken in overleg met de opdrachtgevende overheid. Dit actieplan omvat minimaal x acties die volgende domeinen kunnen bestrijken:

Op vlak van HR-beleid:

- opleidingsinspanningen bestaand personeel (gaande van klassieke opleidingen tot bijvoorbeeld opstart van een mentorschap voor oudere werknemers, ...)
- inspanningen op vlak van diversiteit
- aanbieden van coaching op de werkvloer/ uitwerken van een coachingsprogramma
- opstarten van een competentiebeleid
- aanbieden van stageplaatsen en bijhorende begeleidingsinspanningen
- tewerkstelling van personen uit de kansengroepen (via tewerkstellingsmaatregelen)
- bekendmaken van vacatures via jobkanaal (of via een specifiek initiatief voor de sector in kwestie)

Op vlak van samenwerking met onderwijs:

- aanbieden van werkervaringsplaatsen voor DBSO, leertijd of werkzoekenden
- Opstarten of uitbouwen van een samenwerking met onderwijspartners rond bijvoorbeeld uitwisseling of terbeschikkingstelling didactisch materiaal, investeringen in infrastructuur (uitrusting, rollend & niet-rollend materieel,..), leerkrachtenstages, werkplekleren,...

Op vlak van maatschappelijk verantwoord ondernemen:

- Opstarten van een MVO-plan of actie binnen de onderneming
- Opstarten van samenwerking met/onderaanneming door sociale economie voor specifieke deeltaken

De aanbestedende overheid zorgt ervoor dat zij de juiste gesprekspartners voor de uitwerking van die acties mee aan de tafel brengt. De uitvoerende partij dient dus voorafgaandelijk geen voorbereiding te treffen of instanties te contacteren.

Art. 2. De aannemer of zijn vaste vertegenwoordiger zal gedurende de looptijd van de opdracht actief deelnemen aan minstens X werkvergaderingen voor de verder ontwikkeling, opvolging en evaluatie van dit actieplan.

Art. 3. De finale evaluatie van dit actieplan gebeurt op het einde van de opdracht. Deze bestaat uit een evaluatie van de aannemer enerzijds en een kwalitatieve evaluatie door de opdrachtgevende overheid (in samenspraak met de bij de uitwerking en opvolging betrokken publieke actoren) anderzijds.

Voor vragen kan de aannemer contact opnemen met ...

De X worden afhankelijk van de grootorde en duurtijd van de desbetreffende opdracht ingevuld.

3. Voorbeeld maatschappelijk verantwoord ondernemen

Doel

Door de bepaling rond de bijzondere uitvoeringsvoorwaarden, kunnen tijdens de opdracht diverse doelstellingen worden gerealiseerd: bevorderen van duurzame werkgelegenheid, diversiteit, creatie van werkgelegenheid en bevorderen van maatschappelijk verantwoord of duurzaam ondernemen. Het gaat hierbij telkens om bovenwettelijke initiatieven (meer dan compliance) en initiatieven die geen criteria vormen die nauw bij het voorwerp van de opdracht aanleunen. Voordeel van werken met een actieplan voor de looptijd van de dienstenopdracht is dat elk bedrijf vanuit de eigen beginsituatie acties kan formuleren (met andere woorden, er bestaat geen optie van 'alles al gerealiseerd'), waardoor de overheid vooral het procesmatige van duurzaamheid binnen de bedrijfsvoering stimuleert.

Voorstel van artikelen onder de uitvoeringsvoorwaarde

Art. 1 De dienstverlener dient een actieplan duurzaamheid op te maken voor uitvoering tijdens de looptijd van de opdracht. Dit actieplan omvat minimaal x acties (binnen één of meerdere dimensies) die zich situeren binnen onderstaande exhaustieve lijst van thema's:

- 1) dimensie medewerkers:
 - diversiteitsbeleid
 - onthaalbeleid coaching op de werkvloer
 - competentie- of talentontwikkeling van medewerkers
 - aanbieden van stageplaatsen of werkervaringsplaatsen en bijhorende begeleidingsinspanningen
 - tewerkstelling van personen uit de kansengroepen en ontwikkeling van doorgroeikansen
 - verbeteren van de afstemming werk-privé van medewerkers
 - inspraak en participatie van medewerkers
 - innovatieve arbeidsorganisatie
- 2) dimensie samenleving:
 - transparante bedrijfsvoering
 - duurzaamheidsrapportering
 - samenwerking met non-profit, sociale economie of NGO's
 - duurzaamheidsstandaarden
 - duurzaam ketenbeheer
 - duurzaam aankoopbeleid
- 3) dimensie milieu:
 - energiezorg
 - duurzame mobiliteit
 - afvalbeleid
 - rationeel watergebruik
 - duurzaam aankopen
 - ...

De dienstverlener maakt een keuze die aansluit bij de eigen bedrijfsvoering en –strategie. Het actieplan bestaat uit een korte beschrijving van de huidige situatie, doelstelling en KPI's per actie.

Art. 2. De dienstverlener of zijn vaste vertegenwoordiger zal gedurende de looptijd van de opdracht om de 12 maanden rapporteren over de voortgang/ de voortgang van het actieplan rapporteren en bespreken.

Art. 3. De finale evaluatie van dit actieplan gebeurt aan het einde van de opdracht. Deze bestaat uit een evaluatie van de dienstverlener enerzijds en een kwalitatieve evaluatie door de opdrachtgevende overheid.

Voor vragen kan de dienstverlener contact opnemen met X.

Voorbeeld: Spanje

De Baskische regering heeft een instructie uitgevaardigd over de integratie van sociale en aan het milieu- of publiek beleid gerelateerde criteria in de aanbesteding van overheidsopdrachten. Hierin wordt bepaald welke sociale en milieucriteria in aanmerking moeten worden genomen bij alle overheidsaanbestedingen in de regio, alsmede hoe dit dient te gebeuren.

Beoordeling en inspectie: de Baskische ministeries van werkgelegenheid, sociale zaken en milieu beoordelen periodiek de prestaties bij het sluiten van contracten. De beoordeling omvat de formulering van de specificaties, hoe deze bij de gunningsprocedure worden toegepast en de prestatie van het contract.

Technische specificaties: de instructie raadt aan om bepalingen op het gebied van toegankelijkheid en 'ontwerpen voor iedereen' op te nemen in de technische specificaties.

Gunningscriteria: in het geval er meer dan één gunningscriterium is, dienen deze criteria onder meer te omvatten dat de producten en diensten geschikt moeten zijn voor personen met een handicap (indien deze aanpassing verder gaat dan de wettelijk verplichte minimumeisen). Wanneer kansarme groepen tot de begunstigen van de in het voorwerp van het contract vermelde diensten behoren, worden de eigenschappen die aan hun sociale behoeften beantwoorden, opgenomen in de gunningscriteria.

Contractuele bepalingen voor uitvoering van de opdracht: de instructie roept op voor de opneming van contractuele bepalingen voor speciale prestaties op sociale en aan het milieu- en ander publiek beleid gerelateerde gebieden. De contractuele bepalingen voor speciale prestaties hebben als doelen: milieubescherming, veiligheid en gezondheid, de arbeidsparticipatie van kansarme groepen bevorderen, ongelijke behandeling van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt uitbannen en werkloosheid bestrijden.

..../

Voorbeelden van contractuele bepalingen voor uitvoering van de opdracht in Baskenland:

1. Arbeidsparticipatie van moeilijk bemiddelbare werklozen: hier vermeldt de instructie dat het uitvoerend personeel bij een overheidsopdracht voor een bepaald percentage uit kansarme personen dient te bestaan, zoals werklozen, personen met een handicap, langdurig werkloze vrouwen van boven de 30 jaar, slachtoffers van huishoudelijk geweld, geesteszieken, werkloze alleenstaande ouders, immigranten die ten minste zes maanden werkloos zijn, langdurig werklozen (langer dan één jaar) en werkloze jongeren.
2. Arbeidskwaliteit en fundamentele arbeidsrechten: de opdrachtnemer moet de garantie geven dat hij bij de uitvoering van de opdracht zal voldoen aan de fundamentele arbeidsnormen van de IAO wat betreft de werknemers die betrokken zijn bij de vervaardiging van de producten (het voorwerp van het contract) binnen de toeleveringsketen.
3. Veiligheid en gezondheid bij de uitvoering van opdrachten betreffende werken en diensten in de bouw.

(Sociaal kopen, EC, p.21)

Bijlage 1

Tewerkstellingsparagraaf ex omzendbrief BA-98-10, met omgezette bedragen:

De bijzondere aandacht van de inschrijvers wordt gevestigd op de uitdrukkelijke verplichting te voldoen aan volgende bepalingen :

- § 1. De aannemer verbindt er zich toe om tijdens de uitvoering van
- opdrachten waarvan de door het bestuur voorafgaandelijk geraamde aannemingssom tussen 123 946,76 euro en 991 574,10 euro bedraagt, één werkzoekende [voltijds] in te schakelen;
 - opdrachten waarvan de door het bestuur voorafgaandelijk geraamde aannemingssom tussen 991 574,10 euro en 1 983 148,20 euro bedraagt, twee werkzoekenden [voltijds] in te schakelen;
 - opdrachten waarvan de door het bestuur voorafgaandelijk geraamde aannemingssom tussen 1 983 148,20 euro en 2 974 722,30 euro bedraagt, drie werkzoekenden [voltijds] in te schakelen;
- enz...,
op de wijze bepaald in de §§ 3 tot en met 5 van dit artikel.
Met de door de aannemer tewerkgestelde langdurig werkzoekende(n) in de zin van het vorige lid worden gelijkgesteld : de langdurig werkzoekende(n) die tijdens de periode van [twee] jaar voorafgaand aan het indienen van de offerte werd(en) ingeschakeld en bij de aannemer blijft (blijven) ingeschakeld (onverminderd de eventuele toepassing van § 5);
- § 2. Voor de uitvoering van deze bepaling wordt begrepen onder langdurig werkzoekende : elkeen die op het ogenblik van de tewerkstelling door de aannemer ten minste 2 jaar als voltijds werkzoekende is ingeschreven bij de VDAB of een gelijkaardige instelling uit een ander Gewest of een andere lidstaat van de Europese Unie die met een vergelijkbare taak is belast;
- § 3. Naar keuze van de aannemer, kan de tewerkstelling gebeuren o.m. onder de vorm van één van volgende contracten :
- een arbeidsovereenkomst van onbepaalde of bepaalde duur;
 - een arbeidsovereenkomst in de zin van K.B. nr. 495;
 - een individuele beroepsopleiding in de onderneming;
 - een industrieel leercontract;
 - een alternerende bouwopleiding;
 - een voltooiingsstage;
 - een alterneringsstage;
 - een leerovereenkomst;
 - een tewerkstellingsvorm voortvloeiend uit een sectorieel initiatief;
 - een werkervaringsproject;
 - deeltijds leren, deeltijds werken;
 - een arbeidsovereenkomst gesloten in het kader van artikel 60, § 7 of artikel 61 van de OCMW - wet;
 - een vergelijkbare tewerkstellings-, werkervarings- of opleidingsvorm georganiseerd in een ander Gewest of een lidstaat van de Europese Unie.
- § 4. De inschakeling van de werkzoekende dient uiterlijk bij de aanvang van de opdracht (of, voor wat betreft de opdracht van werken, bij de aanvang van de werken) te zijn aangevraagd en neemt slechts een einde bij het verzoek tot voorlopige oplevering van de volledige opdracht of, wanneer het versturen van dit verzoek niet gebeurt, bij de voorlopige oplevering van de volledige opdracht.

De uiterlijke datum van inschakeling van de werkzoekende(n) kan worden uitgesteld tot 45 kalenderdagen indien de termijn vanaf het aanvangsbevel minder dan 45 kalenderdagen bedraagt.

De aannemer moet uiterlijk tegen de datum van de aanvang van de opdracht een kopie van de contracten die hij in uitvoering van dit artikel heeft gesloten aan het opdrachtgevend bestuur overmaken. Hierbij moeten tevens de documenten worden gevoegd die aantonen dat de personen die in uitvoering van dit artikel tewerkgesteld zullen worden, voldoen aan bovenvermelde definitie van langdurig werkzoekende.

- § 5. In geval van verbreking van het contract, gesloten in uitvoering van dit artikel, om welke reden dan ook, dient de aannemer onverwijld en uiterlijk binnen een termijn van 1 maand een nieuwe langdurig werkzoekende in te schakelen. Op het ogenblik van het sluiten van de nieuwe overeenkomst dient de aannemer de documenten vermeld in § 4, tweede lid aan het opdrachtgevend bestuur door te zenden.
- § 6. In geval van een gehele of gedeeltelijke gebrekkige uitvoering door de aannemer van de hem in dit artikel opgelegde verplichtingen, kan het opdrachtgevend bestuur, naast de sancties voorzien in de artikelen 20 en [48 bij werken] [66 bij leveringen] [75 bij diensten] van de bijlage bij het K.B. van 26 september 1996 tot bepaling van de algemene uitvoeringsregels van de overheidsopdrachten en de concessies voor openbare werken, mits vaststelling van het in gebreke blijven overeenkomstig § 2 van artikel 20 van voormelde bijlage, hem tevens volgende boete opleggen : [bedrag, bijvoorbeeld 1,2 maal het jaarloon van de in te schakelen werkzoekende(n),afhankelijk gesteld van het aantal dagen dat in gebreke gebleven wordt, en/of indien het bestuur tussenkomt in de opleidingskosten van de aannemer, de intrekking van deze tussenkomst].
- § 7. Met een door een aannemer tewerkgestelde langdurig werkzoekende wordt gelijkgesteld een door een onderaannemer van deze aannemer tewerkgestelde langdurig werkzoekende, onder de voorwaarden zoals bepaald in de §§ 1 t.e.m. 6.